

Изживей

Брой 2
2018 г.

България

Тема на броя
ЗА ВИНОТО – С ЛЮБОВ

**Българските
училища в чужбина**

Исторически
музей Дупница

Акве Калуге

Курс по
българска
брогерия

Продуцентът на „БЪЛГАРЕ“ Христо Димитров:

РАБОТЯ ЗА БЪЛГАРИЯ

I корица – Продуктът на „БЪЛГАРЕ“ Христо Димитров във вихъра на танца, снимка Минко Пеев

II и III корица – Рисувани везбени мотиви от Дупнишко на Светлана Костова

IV корица – Дряновският манастир, снимка ННЕК ЮНЕСКО

Здравейте, приятели,

Продължаваме с втори брой. Есен е и логично започваме с виното. Връщаме се заедно с вас в миналото, за да видим как са го произвеждали нашите прадеди в годините след Освобождението и в началото на миналия век. Какво са правили винопроизводителите, че са се налагали на европейските пазари, гарантирали са качествен продукт и осигурявали поминък на цели региони. Без еврофондове и държавна намеса. Естествено свързваме винената тема с туризма.

От този брой в списанието има своите страници нашият партньор Национален научен експедиционен клуб ЮНЕСКО.

Организирали сме Ви среща със създателя на ансамбъл „Българе“ Христо Димитров. Личност като него е невъзможно да бъде представена с няколко реда. Той самият обобщи всичко направено с изречението „Работя за България“.

Представяме Ви българските училища в чужбина. Хората, живеещи от десетилетия в различни части на света, разказват как пазят българския дух и традиции. Как успяха да обединят институции и политици от всички партии, за да бъде признат изпитът по български език в САЩ за матуриретен и да е валиден за кандидатстване в американски университети.

От страниците на списанието ще научите за работата на един общински исторически музей – този в гр. Дупница. За екипа от ентузиаста, които преодоляват всякакви трудности, за да има музеят пълноценен живот. Една от последните инициативи е проект за възстановяване на местната шевица, спечелил финансиране от Национален фонд Култура.

Предлагаме модел за изделие, изработено с техниката фриволите. Една по-различна дантела, която навлиза сравнително късно по нашите земи.

Завършваме с курс по българска бродерия.

Пожелаваме Ви приятно четене.

Светлана Радева

СЪДЪРЖАНИЕ

За виното – с любов / 3

Винено-кулинарни маршрути

привличат туристи у нас / 7

Дефиле на младото вино / 10

Представяме Ви Национален научен
експедиционен клуб ЮНЕСКО / 12

Църковното
наследство на
община Дряново
/ 13

Продуцентът на
„БЪЛГАРЕ“ Христо
Димитров: Работа
за България / 16

Български
училища има на
шест континента
/ 22

Училището
мирише на
България / 29

Исторически музей – Дупница / 30

Да вземем като баба! / 31

Мъдростта на сърцата ни / 32

Средновековен лагер и бойни
демонстрации за празника на Акве
Калиде в Бургас / 36

Изплети си
сърце / 38

Курс по българска
бродерия / 40

Нашето момиче
от Граово / 55

Изживей
България

Излиза на 3 месеца.

www.experience-bulgaria.eu

Издава
„Традиция 2018“ ЕООД

ISSN 2603-400X

Научни консултанти:
доц. д-р Светла Ракшиева
доц. д-р Петър Балабанов
Симеон Мильов

Главен редактор:
д-р Светлана Радева
+359887320239, +359894360345
radeva_66@abv.bg

 Изживей България
Редактор: Веселина Петрова
Предпечат: Галя Герасимова
Снимки: Камен Влахов

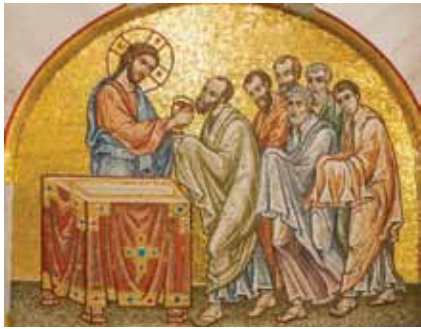
ЗА ВИНОТО – С ЛЮБОВ

Какво е за нас, българите, виното? Трудно е да се отговори с няколко изречения. Още в древността Хипократ се е произнесъл, че то е полезно и за болния, и за здравия човек. Нашите прадеди траките са го произвеждали и то е присъствало в тяхното ежедневие. Пиели са го разрежено с вода – консумацията на чисто вино е смятана за проява на лош вкус. Днес науката е категорична, че в района на Кърджали е запазен старинният сорт лоза, отглеждан някога от траките.

Виното е присъствало в живота на българите и по времето на Първата българска държава. В консумацията му се е стигало до крайности – не случайно се стига до Крумовите закони, които преследват пиянството като престъпление.

Виното има своето място и в хрис-

тиянската религия. Причестяването на българите след поста става с хляб и вино.

По време на османското иго българите продължават да произвеждат и консумират вино и ракия. Независимо, че религията на поробителя забранява употребата на алкохол.

Големият изследовател на българския народ Константин Иречек в края на XIX век пише, че навсякъде из Българско по всяко време на деня се пие вино. Прекосявайки земите ни, големият изследовател на традиционната ни култура пише,

че го посрещат и изпращат с вино, понякога – с вино и ракия.

Днес отглеждането на лозя и производството на вино осигурява прехраната на много хора в България. Производството и търговията с вино отдавна са регламентирани с национални и европейски закони, но докато се стигне до тях се изминава дълъг път.

Да погледнем какво пишат специалистите в годините непосредствено след Освобождението. По това време вече е ясно, че производството на грозде и вино и съответно – техният износ, са много важни за новосъздадената държава. И изведнъж се оказва, че не можем да осигурим необходимите вина за износ, защото всеки производител прави „негово“ си вино, а перспективният западноевропейски пазар изис-

ква големи количества едно-типно вино.

През 1891 г. **Ат. Макаков** **написва и издава „Как се прави червено вино, черно вино и бяло вино. Практически наставления и съвети за българския винар“.**

Очевидно интересът е голям, защото две седмици след първото издание, отпечатано в София, следва второ – този път в Пловдив. Самият автор определя винопроизводството като „...стара народна индустрия, която се намира в първобитно състояние и в настояще време още е никак и от никого неизучена“.

Практическите съвети на Макаков започват с гроздобера и по-точно – с националната традиция той да започва по Кръстовден – 14 септември. Навсякъде в страната, без значение до каква зрялост е дос-

тигнало гроздето, прибирането на реколтата започва от този ден. А лозята зреят по различно време по територията на страната, метеорологичното време е различно през всяка година. Затова авторът поставя въпроса за началото на гроздобера на различна основа – той го свързва със захарността на гроздето (като дава практически съвети как тя да бъде измерена) и метеорологичната обстановка по време на самия гроздобер – не

е подходящо нито влажно, нито дъждовно време.

Оказва се, че е много важно да бъдат отделени червените от белите сортове грозде. Другият съвет е да се отделят зелените и изгнили гроздове.

Научаваме, че по това време гроздето се стъпква в голям съд, наречен кораб. Като г-н Макаков препоръчва гроздето да се стъпче добре и да останат само люспи от зърната. Така получената смес от сок и джибри се прехвърля в каца, където става ферментацията. Специалистът обръща на винопроизводителите специално внимание на хигиената във всички етапи на винопроизводството. Очевидно по отношение на нея е имало много забележки по това време. След като се налага да се уточнява, че виното се налива в добре измита бъчва. Лошата хигиена често е ставала причина за производството на нискокачествено вино. За производството на добро вино е необходимо и не-

колкократно претакане. И бъчва от дъбов материал.

От автора научаваме какво представлява т. нар. черно вино. Това е виното, за което народът казва „в кърпа да го носиш“.

Силно ароматно вино, което се произвежда в Станимашко (Асеновградско), Чирпанско, Скопско. Не е подходящо за пряко консумация, използва се като подобрител на други по-нискокачествени вина. Това вино обаче се търси много на международните пазари, а може да се произвежда само в топли страни на Южна Европа.

Интересно и за съвременния читател е, че различните видове вино – черно, бяло и червено се правят от едно и също

грозде. При червеното се смилат и смачкват добре гроздовите зърна, за да предадат ципите им специфичния цвят на виното. За черното грозде задължително в сместа за ферментиране се оставят чепките на гроздето. За белите вина се препоръчва смилане на гроздето и бързо отделяне на ципите, за да не оцветят сока. Кой съвременен човек е обръщам внимание, че на черното и червеното грозде оцветяването е само в ципата?

Факт е, че много преди държавата и международните организации да започнат

да подпомагат и контролират лозарството и винопроизводството самите производители започват да се обединяват.

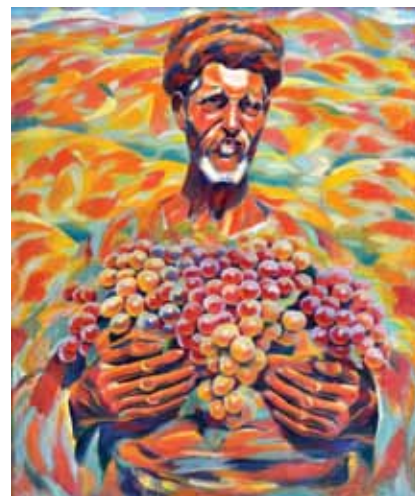
Да погледнем устава на свищовската лозарска кооперация „Свищовско вино“, утвърден от окръжния съд през 1925 г.

В чл. 3 на Устава четем: „Сдружението има за цел за сгрупира производителите лозари в Свищов и околията му за обща преработка и продажба на добитото от лозята на членовете грозде, в гарантирано натурално вино, ракия и др. произведения на лозята като за тая цел построи собствена изба с всички нужни приспособления“. Освен това сред целите се открояват културно-просветната дейност, грижата за умственото и нравственото развитие на членовете.

Подчертава се, че не се приемат за членове фалшификаторите и имитаторите на вина, ракия и други продукти от лозята.

За задълженията на сдружението всички членове отговарят солидарно неограничено с цялото си движимо и недвижимо имущество. Като тази отговорност продължава три години след прекратяването на членството.

Организацията се управля-

ва от Общо събрание, Управителен съвет, Контролен съвет и Директор.

ЗАБЕЛЕЖЕТЕ: Всички членове са длъжни да присъстват на общите събрания. Отсъстващите се глобяват 10 лв за първо отсъствие и 20 лв за всяко следващо. Глобите са приход за сдружението. Уточнено е кой и при какви положения може да отсъства от тези заседания. Според устава, ако един член не се яви 3 пъти по ред през годината на общо събрание, се смята за доброволно отказал се от членство.

За работата на кооперацията се избират също Управителен съвет и Контролен съвет. Изборът става от общото събрание и съставът им се подменя ежегодно по определен ред.

Четейки горните редове можем да отговорим на въпроса защо българските вина са били ка-

чествени и търсени на международните пазари. Както и защо производителите са успявали да вървят напред въпреки променящата се икономическа обстановка. Друг е въпросът, че много от положенията в цитирания устав звучат и днес актуално.

Вече премина времето на спорове дали виното е вредно или е лекарство. Безспорно при много заболявания то има своята положителна роля – като при анемия, ниско кръвно налягане и други.

В годините след Втората световна война практичните французи направиха от винопроизводството винен туризъм. Гениалното хрумване да се организират туристически посещения в лозовите масиви по време на гроздобер води до появата на нов вид туризъм – винен. В Париж всяка година третият четвъртък на м. ноември е свързан с появата на новата реколта от Божоле – младо червено вино.

България вече също е дестинация за винен туризъм. Ние можем да предложим нещо различно – Трифон Зарезан.

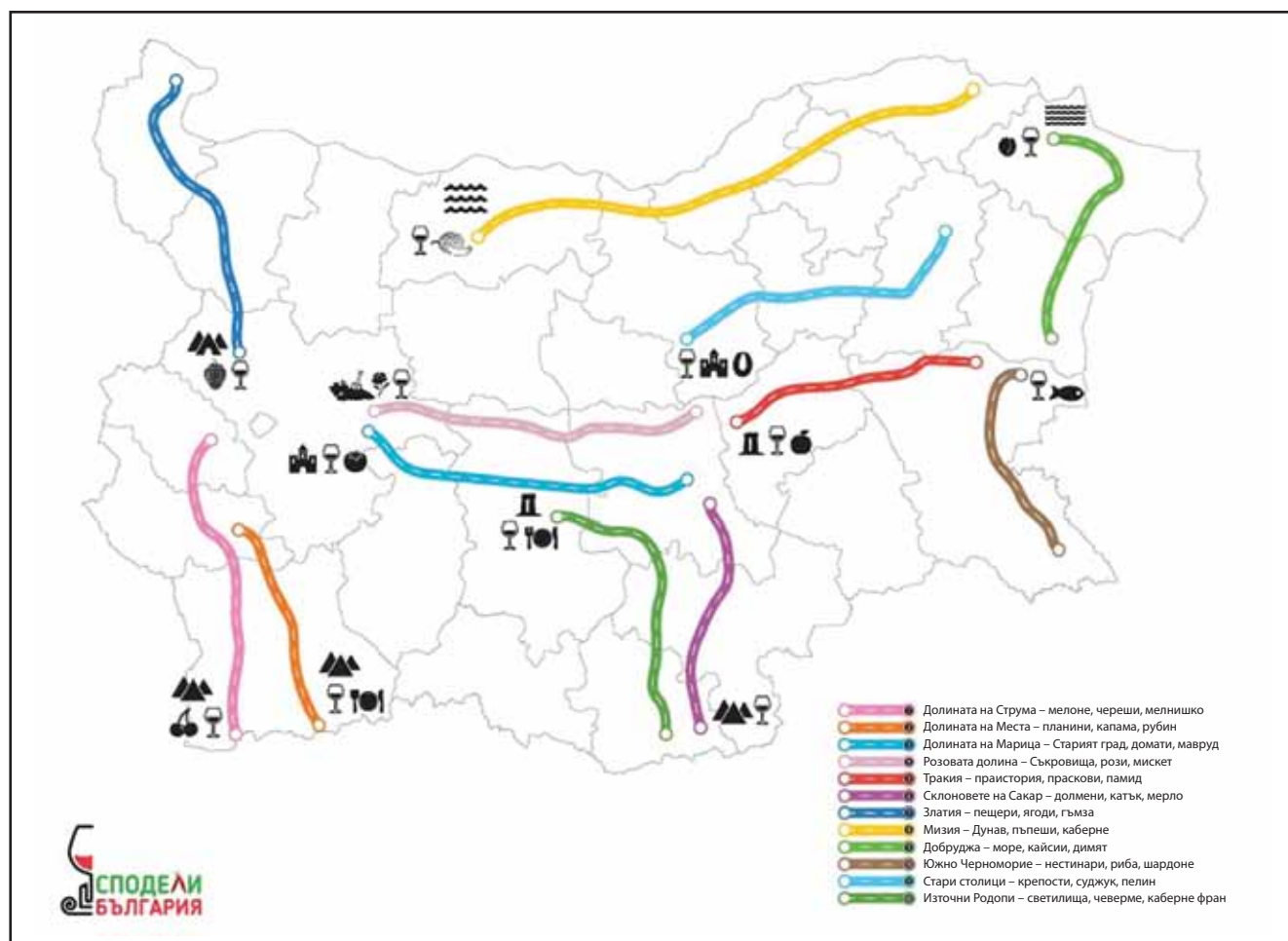
В Пловдив предстои през м. ноември да се проведе X дефиле на младото вино.

Преди дни разговаряхме с един от нашите производители на бутиково вино за секрета в производството на хубаво вино. Беше категоричен: „Виното се прави с любов“.

Светлана Радева

Винено-кулинарни маршрути привличат туристи у нас

54 български вина са регистрирани в Европейската комисия като защитено наименование на произход. А на картата на страната вече са очертани 12 винено-кулинарни дестинации, които ще привличат гости от цял свят. В тях са включени над 50 общини и над 100 туристически обекта.

По **Долината на Струма** в проекта са включени градовете Кюстендил, Благоевград, Петрич, Сандански и обектите Рилски манастир, Стобските пирамиди, Попинолъшки водопад, Мелнишките пирамиди, Храмът на Ванга в Рупите, Водопадите в Беласица, Роженския манастир. Ако хванете тази посока, ще се насладите на ароматното мелнишко вино, което има плътен вкус, традиционните кюстендилски зелник, наложена баница, качамак и оризник.

Маршрутът **Долината на Места** обединява Белица, Разлог, Банско, Гоце Делчев и Хаджидимово и няколко невероятно красиви природни обекти – Пиринските езера, Байкушевата мура, вековните чинари в Гърмен, Кози камък в Ковачевица, Тракийското съкровище, Паркът за тан-

цуващи мечки в Белица. Тук няма как да не опитате Рубин от Неврокопско и да не си оближете пръстите с банската капама, чомлек или Катино мезе.

Дестинацията **Източна Тракия** обхваща общините Стара Загора, Сливен, Ямбол и Карнобат и 8 емблематични туристически обекта – Неолитни жилища – Стара Загора, Карановска могила, Парк Сините камъни, Скален феномен Халката, Жеравна, Котел, Водопад Скока – Медвен и Крепост Маркели. Най-популярен тук е памидът. В компанията на пълнени чушки и кестени с праз.

Западна Тракия обединява Пазарджик, Пловдив, Асеновград. Ако тръгнете в тази посока, трябва да видите задължително Стария Пловдив, Античния театър и Римския форум, пещерата Снежанка, Фотинските водопади и Червената църква в Перушица. Сетивата ви ще бъдат впечатлени от местните Станимашко хардало, Тракийска оризова баница и Никуденски рибник, а в чашата ви трябва да грее мавруд от Асеновград.

В **Розовата долина** (Панагюрище, Копривщица, Старосел, Хисаря и Казанлък) ще ви срещнат със сладко от рози и джуркан боб, и ще си кажете „Наздраве“ с Карловски микет. А после ще се разходите по екопътеката Бяла река, Долината на тракийските царе и Казанлъшката гробница.

Другата дестинация, която е една от най-дългите, преминава през 7 общини. Тя се нарича **Стари столици** и включва Велико Търново, Горна Оряховица, Шумен, Търговище, Плиска, Велики Преслав, Габрово, както и 13 туристически обекта – историческите хълмове Царевец и Трапезица, Арбанаси, Хотнишка екопътека, Еменска екопътека, Даскалоливницата – Елена, Славейковото училище – Търговище, Шуменска крепост, Мадарският конник, Осмарски скални манастири, Ханкрумски скални манастири, Плиска, Велики Преслав и Никополис ад Иструм.

Ако поемете към **Сакар планина**, ще видите Моста на Мустафа паша в Свиленград, Крепостта Букелон и Скалните църкви в Маточина и Михалич. Ще ви почерпят с мерло от Сакар и катък, кавърма в глинен съд или домашна луканка от три вида месо – телешко, свинско и конско.

Интересни са и останалите маршрути. **Златия** – в който влизат Враца, Монтана и Видин (Черепишки манастир, Белградчишките скали, пещерата Магурата и крепостта Баба Вида) с техните омайни гъмза, керкелек и Бел муж; Мизия (Оряхово, Плевен, Свищов, Русе), в която се пие каберне и се набляга на рибните ястия; **Добруджа и Северно Черноморие** (Силистра, Добрич, Варна, Балчик), които впечатляват с Аладжа манастир, Побитите камъни и Чудните скали; **Южно Черноморие** (Бургас, Несебър, Поморие, Созопол, Царево) привлича със Стария Несебър, резервата Ропотамо и Тракийското светилище в м. Мишкова нива, както и със шардонето, черноморския калкан, скумрия на керемидата и шаран на... керемидата; **Източните Родопи** (Хасково, Кърджали, Ивайловград), в които не трябва да пропускате Перперикон, Каменните гъби и Крепостта Моняк. Тук се пие каберне фран, хапва се родопски зелник, чеверме, къпана баница, домашно кисело мляко.

Истината е, че по който и маршрут да поемете, ще бъдете очаровани от природата, от топлината на посрещането и от вкусните местни гозби и вина. И ще ви останат незабравими спомени от докосването до историята на България.

Веселина Петрова

Трифон Зарезан – традиция и модерност

Това е българският празник на виното. Когато се зарязват лозята и се дава заявка за добра бъдеща реколта. Избира се Цар на лозята, а след ритуала по зарязване следва богато угощение. В чест на бог Дионисий. На трапезата трябва да има вкусна питка, печена кокошка с жито, орехи и задължително – кани с вино.

Днес зарязването се използва от винарните, за да представят своята продукция, да разходят туристи из района и да ги запознаят с процеса по правене на вино. Повечето избират гости и правят дегустации.

Лечението с вино е популярно в Европа отпреди 200 години

Медицината препоръчвала при анемия и авитаминоза червените вина, при сърдечни заболявания – белите и шампанско, при простуда – глентвайн (греяно вино).

Доказано е, че червеното вино съдържа повече антиоксиданти. В бялото има по-малко, но пък проникват по-лесно в тъканите на организма и действат по-ефективно.

Белите вина помагат при лечението на нарушена обмяна на веществата и анемия.

Розето е добро при стомашни проблеми, колит, чернодробни болести, неврози, хипертония и отслабена сърдечна дейност.

Червените са подходящи при затлъстяване и хронични колити.

Полусухите бели и червени шампанизирани напитки са препоръчителни при грип, малария, хипотония, при различни инфекции.

Дефиле на младото вино

10 години – юбилейно издание

„Дефиле на младото вино“ е фестивал за любителите на виното и цели да запознае своите посетители с новата реколта на българските винопроизводители. Това е възможност да се докоснете до историята и културата на Пловдив, опитвайки вкуса на младите вина от цяла България.

През 2009 година 16 български производители на младо вино за пръв път изложиха своите продукти в 6 възрожденски къщи в Стария град на Пловдив. Девет години по-късно традицията се запази, но в събитието участваха над 35 изложители, а локациите в Стария град бяха вече над 15. Последното издание на фестивала бе посетено от над 21 000 български и чуждестранни любители на виното и българската култура.

Десетото юбилейно издание на „Дефиле на младото вино“ ще събере над 40 винопроизводители от цялата страна и майстори на традиционната местна кухня. В последния уикенд на месец

ноември – 23, 24 и 25 уличките на Стария град на Пловдив ще се изпълнят с радостни хора, нетърпеливи да опитат последната реколта на изключителните български технолози по пътя на културно – историческото ни наследство.

„Дни на младото вино“ ще съпътстват фестивала през цялата последна седмица на ноември с различни културни прояви в градска среда, повечето от които с вход свободен за посетителите.

„Дефиле на младото вино – 2018“ ще започне в 13 часа на 23 ноември (петък) за десети път с Дионисиево шествие от площада пред Общината. След кратка програма танцьорите и музикантите от ансамбъл „Тракия“ ще ни поведат към Стария град, където се състои откриването на фестивала от официалните лица и известен изпълнител.

Символичният старт на консумацията на младо вино ще стане по традицията с отварянето на първата бъчва на миналогодишен носител

на златно отличие. Официалните лица ще поведат ценителите на хубавото българско вино по къщите, приютили майсторите на виното. Дегустациите в трите дни ще са в:

- ПЕТЪК, 23 НОЕМВРИ – 14-18ч.
- СЪБОТА, 24 НОЕМВРИ – 11-18ч.
- НЕДЕЛЯ, 25 НОЕМВРИ – 11-17ч.

„Вечер на майсторите на виното” е специално организирано събитие, на което се обявяват наградите за най-добрите млади бели, червени и розе вина, съгласно регламента, определен от дегустационната комисия.

Оценката на потребителите е в отделна класация, като за целта желаещите, попълвайки анкетни карти, дават своя глас за най-добрите вина, а някои от тях след изтеглянето на томбола получават награди – бутилки селектирано младо вино, брандирани тирбушони и др.

Посетителите ще могат да закупят жетони за дегустация на входа на всяка къща от фестивалните локации. Един жетон дава право на една дегустация. Стъклени чаши, гравирани с логото на фестивала, ще се предлагат на покупна цена заедно с жетони.

Съветът по туризъм – Пловдив и Община Пловдив организират „Дефиле на младото вино“ в активно сътрудничество с ОИ „Старинен Пловдив“, Университета по хранителни технологии – Пловдив, Сол Комюникейшънс ЕООД, Фондация „Пловдив 2019“, професионалните гимназии, висшите учебни заведения и всички участници във винения бизнес. „Дефиле на младото вино“ заема важно място в събитийния календар на Пловдив и е част от Националния туристически календар.

За контакти:

e-mail: info@wineshowplovdiv.events

website: <http://wineshowplovdiv.events>

facebook: <https://www.facebook.com/MladoVino/>

Мария Далемска (организационен секретар) тел.: + 359 888 909 960

Цветелинка Цветанова (координатор участници) тел.: + 359 894 321 401

ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ НАЦИОНАЛЕН НАУЧЕН ЕКСПЕДИЦИОНЕН КЛУБ ЮНЕСКО

Кристиян Калчев,
председател на
ННЕК ЮНЕСКО

ННЕК ЮНЕСКО е учреден през 1970 г. от проф. Александър Фол и проф. Велизар Велков.

През 1973 година след успешно участие в кампанията за опазване на античния Картаген в Тунис организацията е обявена за клуб ЮНЕСКО. Тя е член-учредител на Световната федерация на клубовете, центровете и асоциациите ЮНЕСКО и Европейската федерация на клубовете ЮНЕСКО.

Какви са нашите цели?

Стремим се към:

– Създаване на условия и подпомагане всестранното развитие и творческа изява на младите учени в България;

– Насочване на практическата дейност към нови нестандартни направления, към експериментално внедряване на нови изследователски форми, на методики за разкриване и развитие на творческите способности, инициативността, предприемчивостта и откривателското мислене;

– Подпомагане на основата на интердисциплинарния подход на изследване и научни експедиции, на синтеза „образование-наука-култура“ и реализация на конкретен принос в тази област;

– Предоставяне на условия чрез съчетаването на теорията с практиката за изпълнение на целите на клуба по пътя към подпомагане на професионалната ориентация и творческа изява като цяло на младите изследователи.

През 2016 г. ННЕК ЮНЕСКО стартира национална програма за дигитализация на културно-историческото и природно наследство в България. Програмата е озаглавена „Приятелите на българските съкровища“. Основна цел на програмата е да събере, класифицира и представи безплатно информация за културно-историческото наследство, биоразнообразието и природните забележителности на България. Вярваме, че това е началото на инициатива, която ще помогне за опазването на българските съкровища и съхраняването на родовата памет за бъдещите поколения.

Специфична черта на проекта е, че той се реализира основно чрез млади изследователи, които желаят да се занимават професионално с наука в различни области като история, археология, етнология, изкуствоведство и други.

Към момента са реализирани 24 експедиции и общо 126 млади учени са взели участие в тях.

Резултатът, който ННЕК ЮНЕСКО очаква след реализирането на проекта, е да успее да мобилизира младите изследователи и студенти да се включат в „правенето на наука“.

Ние сме убедени, че участието на младите хора на България в тази инициатива посява в тях чувство за национална гордост и активно гражданско отношение към историята и културата на нашата страна.

Църковното наследство на община Дряново

Ако се вгледате в картата на България, в самото сърце на страната, ще откриете община Дряново. Изглежда скрита в полите на Балкана. Също като в четиристишието на Ботев:

*„Настане вечер, месец изгрее,
Звезди обсият свода небесен,
гора зашуми, вятър повее,
Балканът пее хайдушка песен“*

Красивата природа и възрожденска атмосфера са отличителни черти на дряновския край. Тук можете да се върнете

назад във времето до 100 000 години преди новата ера, когато прачовекът е намирал убежище в пещерата „Бачо Киро“.

Емблема на този край е Дряновският манастир. Изследван и заснет от студентска експедиция на ННЕК ЮНЕСКО през 2017 г. по програмата „Приятел на българските съкровища“, той триумфално бива вписан в „100-те национални културно-исторически обекта на България“ под номер 3.

Църквата „Свети Никола“

Църквата „Св. Троица“

Обителта е основана по времето на цар Калоян, след пренасянето на мощите на Св. Михаил Воин от Търновград (1197 – 1207 г.). Процесията носувала край река Дряновска, под крепостта Града и според християнските канони това място се счита за свещено и върху него построили храм. Така започва построяването на Дряновския манастир. Малко са хората, които знаят, че именно в Дряновския манастир е открит препис на паисиевата „История славянобългарска“.

Друг паметник на църковната архитектура в община Дря-

ново е църквата „Свети Никола“. Храмът е построен от Колю Фичето през 1851 г. Сградата е трикорабна псевдобазилика с камбанария и купол. Фасадата е с богата пластична украса, с характерни за майстора елементи.

В района се намира и църквата „Св. Троица“, която привлича вниманието с великолепието на резбования си таван. Тя е паметник на културата от национално значение, макар и в целият свят това да е уникат. Построена е през 1845 г.

Няма друго място, в което човек може да се наслади на великолепия контраст и красота

на епохите в църковната архитектура или просто да усети величието на Духа.

Невъзможно е Христо Димитров да бъде представен с няколко думи.

Създател на ансамбъл „БЪЛГАРЕ“, организатор на Фестивала на фолклорната носия в Жеравна, хореограф, танцьор и творец от световна величина.

Човекът, който ожени това лято по старинен български обичай холивудската звезда Бен Крос.

Продуцентът на „БЪЛГАРЕ“ Христо Димитров:

РАБОТЯ ЗА БЪЛГАРИЯ

Как пресъздавате фолклора на сцена, г-н Димитров?

По мой си начин. Стила и характера запазвам, танца променям. Непрекъснато се откриват красиви златни бижута при разкопки, но това не е спряло развитието на бижутерията. Така е и с фолклора.

Какви хора сте вие, хореографите?

Творци сме. Едни се занимават с професионално танцово изкуство, други обучават деца, има и изследователи. Личното ми мнение е, че

е добре да се специализираме. Аз например не мога да работя с деца. Моята сила е в творчеството. Успявам да съчетая четири длъжности: хореограф, сценарист, режисьор и продуцент. Дори материите за костюмите избирам. Така всичко е под мой контрол и това ме прави силен. Само така може да се получи изключителен продукт, който да може да се продава.

Държавата участва ли във финансирането на дейността Ви?

В момента имам 70 щатни служители: со-

листи, танцьори, технически персонал. Само заплатите и осигуровките им са солидна сума. Всичко това става без пари от държавата. „БЪЛГАРЕ“ е най-големият частен професионален фолклорен ансамбъл.

Какво е необходимо, за да успее един човек?

Три неща са задължителни: дарба, образование, като човек продължава да учи през целия си живот, и практика. Така е във всички сфери на живота. Никой не иска да го оперира хирург без опит. Но винаги нещо се прави за първи път. И арабската армия е била непобедима, докато не я среща войската на кан Тервел.

Любовта на българина към фолклора даденост ли е?

Не. Тя се възпитава. Когато създадохме през 2002 г. ансамбъл „БЪЛГАРЕ“, фолклорът беше срамен. Слушаше се попфолк, но успяхме да променим положението.

Има ли според Вас в момента етномода и изобщо интерес към народната носия?

Има, разбира се. Хората пак започнаха да се женят в народна носия. Интересът към традиционното облекло се възражда, но той също се възпитава. В момента етномода прави Армени, украинската шевица също е много популярна. В Казахстан правят висша етномода. Тук, в България, правихме на Кубрат Пулев халат с шевица.

Къде по света се срещат неравноделните тактове, характерни за нашия фолклор? Откога се нотира българската народна музика?

Музикалните размери, които са запазени и днес, са поне на две хиляди години. Неравноделните са характерни и за други народи, които живеят на изток от нас, на запад ги няма. Тук на Балканите сме много смесени. Нотирането на музика започва сравнително късно – първият, който се занимава с това у нас е Васил Стоин, след него е Райна Кацарова. Има необясними неща в българската народна музика. Например

как баба от Пазадришко създава сложни музикални размери и какво е закодирано в тях.

Какво не знае за музиката съвременният човек?

Не знае, че е по-консервативна от езика. Има различни ритми, които и съвременните композитори продължават да използват. Голяма загадка е как е възникнала музиката. Има неща, които човечеството не знае. По-скоро нишката на знанието е прекъсната някъде във времето.

Какво имате предвид?

Днес учените говорят за памет на водата. Това бабите ни са го знаели отдавна. Какво е „мълчаната“ вода? Знаели са отдавна силата ѝ. Друго, което е малко известно, е че танцьорите не боледуват от рак. Един американски университет беше проявил интерес към това, но недостатъчно, за да направи проучване. Танцът лекува – чрез тупането с крака, при което се получава

вибрация на цялото тяло. Също и с положителната емоция, която съдържа. Танцът е физическо и духовно изживяване, след един час танцуване човек усеща, че ще полети.

Имате много занимания и интереси. Как успявате да ги съчетаете?

Аз съм вярващ човек и разчитам на нечовешка сила. Всеки ден се моля на Господ за любов. Когато човек харесва и обича, се чувства добре. Не разбирам хората с негативна енергия – омразата съсипва и обърква най-напред техния живот. Любовта ми помага да се справя с всичко. Моят девиз е „Тръгвам да изкачвам Еверест, въжетата ще ги намеря по пътя“. И успявам. Много често не оценяваме простите неща в живота. Един лама трябвало през зимата да отиде от Непал в Индия. Когато прекосил Хималаите, всички били изумени и го питали как е успял. Отговорът бил, че е сложил напред десния крак, след това левия и т. н. И стигнал до Индия.

Споменахте, че сте победили попфолка. Трудно ли беше?

Когато създадох ансамбъл „БЪЛГАРЕ“, навсякъде пишехме плакати: „Ансамбъл „БЪЛГАРЕ“ обявява война на попфолка“. Тогава всички слушаха попфолк, а фолклорът се смяташе за старомоден.

Как подбирате кадрите си?

Много малко от хората в екипа ми са дошли отнякъде. Аз създавам кадрите, подбирам ги по интуиция. Често казвам, че съм магнит за таланти. Но качествени кадри винаги са необходими. В България има много работа във всички сфери.

Как събрахте кураж да създадете ансамбъл „БЪЛГАРЕ“ през 2002 година?

Създадох го от егоизъм и невежество. Не си давах сметка с какво се заемам. Но нещата се случиха, още с дебюта ни на професионалната сцена през 2003 година.

Какво е най-важното за Вас?

Работя за България и най-важно е духовното. Ако го няма духът, творчеството ще изчезне. Възраждането на българския фолклор е свързано и с изживяването на истинските неща в живота.

Светлана Радева

Новият музикално-танцов шоу спектакъл на ансамбъл Българе вече е факт. На 7 ноември в препълнената зала 1 на НДК беше неговата премиерата. Спектакълът съчетава по неповторим начин пасо добле и опера, музиката на Гершуин и родопските каба гайди, руските ритми и традиционната българска музика. Така, че два часа и половина да минат неусетно. Както могат да го направят само творци от класата на Христо Димитров и ансамбъл Българе.

Също и убедително да докажат, че в много отношения американците не могат да ни достигнат.

ОТ ДЕКЕМВРИ СТАТИРА НАЦИОНАЛНА ТЕЛЕВИЗИЯ БЪЛГАРЕ

национална телевизия

БЪЛГАРЕ

Телевизия с кауза

*Телевизия в подкрепа на
българския дух, култура,
история, изкуство,
традиции и фолклор.*

Сайтът на Българското национално радио представя многоликата България на десет езика

Радио България – мост на България към света

България разговаря със света на десет езика чрез сайта на БНР – Радио България. Името е наследено от радиопредаванията на къси вълни, чрез които под логото на Радио България информация от страната ни достигаше до най-отдалечените кътчета на земното кълбо.

Малко история

Радио България се ражда преди повече от осем десетилетия. Редовните излъчвания на радиопрограми от България за чужбина започват през 1936 г. Година по-късно е началото на предаванията на френски, немски, английски и италиански език. Програмата на италиански например се подготвя от младия Петър Увалиев, впоследствие легендарна фигура в ВВС, интелектуалец с енциклопедични интереси и занимания: *„Това радио изглеждаше нещо съвсем невероятно. То се роди, за да ни убеди, че е на пътя на простора. Границите отпаднаха, защото гласовете ни излитаха и бяхме млади момчета, може би не съвсем домътени пилета, но ние говорехме на някого отвъд. Докато светът упорито се делеше на врагове, радиовълните прекараха рововете на омразата. Радиото ни учеше да не мразим.“*

Радио България в XXI век

Днес Радио България няма ефирно излъчване, освен на турски език и стига до своите „слушатели“ чрез интернет страниците си. Информацията, която ще откриете тук (<http://bnr.bg/radiobulgaria>), представя най-важните събития, историческото и културното наследство на България, интересните български със значим принос в науката, изкуствата, музиката и спорта. Радио България отново общува със света, но вече на десет езика чрез писано слово, снимки и видео в глобалната мрежа.

За кого пише Радио България?

За всеки, за когото България е отворена книга – страна с героична история, съхранени традиции и любознателни хора.

Освен хората, ползващи деветте чужди езика, на които публикува Радио България – английски, немски, френски, руски, испански, гръцки, сръбски, албански и турски, наша специална аудитория са:

- българите от исторически формираните български общности – Западни покрайнини, Молдова, Украйна, Румъния, Македония, Албания, Гърция;
- българите зад граница, чиито семейства често са двуезични и могат да черпят информация от нас освен на български и на другите езици;
- българите в България, за които обобщените, актуални, изчерпателни и, не на последно място – човешки поднесени теми, представляват интерес.

Прочети България на десет езика: <http://bnr.bg/radiobulgaria>

БЪЛГАРСКИ УЧИЛИЩА ИМА НА ШЕСТ КОНТИНЕНТА

Снежина Мечева е директор на българското училище в Лондон и говорител на Асоциацията на българските училища в чужбина.

Неотдавна от асоциацията поискаха да бъде въведен матуритетен изпит по български език във всички страни-членки на Европейския съюз. Попитахме г-жа Мечева защо това е важно за българската общност, каква е ролята на българските училища по света и как се справят учителите с многобройните предизвикателства.

Какво място заемат българските училища в чужбина в живота на емигрантската общност?

Централно. Те са най-големите притегателни центрове за хора, които искат децата им да не прекъсват връзката с България. Макар и в чужда среда, „коренът да се присади“. Българските училища са не само образователни, но и културно-просветни центрове. Хранилища по България.

Какво не знаем ние, българите в България, за българските училища в чужбина?

Не знаете колко е трудно да се направи едно българско училище в чужбина и колко е трудно да се върви напред. Трябва да се съобразяваме едновременно с възможностите на българската държава, а също и с условията на страната, в

която живеем. Отплатата за труда на българския учител зад граница е преди всичко духовна и най-важният резултат от нея може да се определи като „съхранението на България отвъд Дунава“.

Как се поддържа връзка между българските общности по света и съответно – между училищата? Очевидно такава има.

Преди 11 години, през 2007 година, беше създадена Асоциацията на българските училища в чужбина. Тя убеди българската държава да се включи в образователната дейност на училищата извън страната. Веднага след създаването й Министерството на образованието започна да съфинансира на проектен принцип училищата в

чужбина по програма Роден език и култура зад граница. Но това не беше достатъчно, не позволяваше дългосрочно планиране и реализиране на дейността, а само година за година.

Малко се знае, че първоначално имаше само няколко училища в чужбина към дипломатическите представителства на България и няколко държавни. Тези, които се създадоха в последствие, когато започна голямата емиграция от България, бяха създавани от общностите ни в чужбина. Първите сред тях години наред работеха на самоиздръжка, а учителите – без заплащане или със символично такова. Това бяха крачки на пионери, нелесни. Българско училище има в Лондон от 1987 година и до 1991 г. то е държавно към мисията ни. После е закрито, но благодарение на големия възрожденец – посланик Иван Станчов, бе възстановено и почти 20 години се самофинансира.

Министърът на образованието и науката г-н Сергей Игнатов направи съфинансирането на българските училища в чужбина част от държавния бюджет и въведе Постановление 334 на Министерския съвет, което бе най-голямата крачка.

Оттогава започна разрастването на съботно-неделните училища в чужбина и днес те са над 400. 20 години във Великобритания имаше само едно училище – нашето към Посолството, а сега са над 50. Български училища има на шест континента. Това не е случайно – над 2,5 млн. българи живеят зад граница. Не всички училища се съфинансират от българската държава. Непрекъснато се отварят и нови. Случва се благодарение на създадените добри отношения с българските институции. Заслуга е и на АБУЧ, която постигна през тези 11 години единомислие с институцията на вицепрезидента, с Държавната агенция за българите в чужбина, с Министерството на външните работи и най-вече с Министерството на образованието. Това е пътят на успеха – чрез труд и спечелено доверие, заедно, за да не губим българчетата, родени и живеещи в чужда среда.

Може ли да се говори за силна, по-силна и т.н. българска общност по света? Или всяка такава подялба и степенуване са относителни?

Не бих се наела да ги класифицирам, а и не е необходимо. Мога да кажа къде са най-голе-

Москва

мите български общности. Една от тях е в Чикаго, САЩ, с 12 училища – не случайно го наричат българския град. В Испания живеят много българи и съответно има над 50 училища. Вече споменах колко много са те в Обединеното кралство. В Германия също има много българи и български училища. Във Виена е едно, но може би затова то е най-голямото в момента в Европа. Училища има в Египет, Мароко, Китай, Израел, Бразилия, Австралия, Нова Зеландия, Турция, Молдова, Украйна и др.

Кое според Вас е най-голямото постижение

на българските училища в чужбина през последните години?

Най-големият успех е изучаването на български език на всички континенти, без Антарктида. Колегите от САЩ и преди всичко училище „Джон Атанасов“ в Чикаго са водещи. Но това се случи, защото те работиха там в „симбиоза“ с генералния консул г-н Иван Анчев. Поредното доказателство, че само добрият контакт на неправителствените организации с представители на държавните институции води до големия успех. Българският език се въведе вече като част от американската образователна система, чрез

Лайден, Холандия

възможността нашите деца да получат така наречения Печат за двуезичие, който удостоверява ниво на владеене на български и това е предимство за влизане в колеж, висше учебно заведение или при наемане на работа. За нас най-важно е, че в този процес бе ангажиран МОН и със съдействието на дирекцията, отговорна за нас и оглавявана от г-жа Наталия Михалевска бе сключен меморандум с Департамента за езиково обучение (ДЕО – бившия ИЧС) към СУ „Климент Охридски“. Съгласно този меморандум българските училища зад граница могат да провеждат онлайн изпитите за владеене на български език по европейската езикова рамка. Има и други чужди изпитни центрове в САЩ, но АБУЧ смята, че обвързването с българска институция е приоритетно. За изпита, който се провежда четири пъти вече (през октомври се проведе последният) в училище „Джон Атанасов“ с директор г-жа Боянка Иванова, постижение е и това, че американската страна поема разходите за издаване на сертификат за владеене на български език. Бла-

годарение на усилията на консул Анчев в едно от американските държавни училища в района на Чикаго ще се учи всеки ден по един час български език от учебната 2019–2020 г.

Другите ни надежди и усещането за постигнат успех са свързани с Петицията на АБУЧ за изучаване на български език в страните членки на ЕС. Настояваме да има матура или сертификат за владеене на български език, който да е валиден за кандидатстване във ВУЗ – както е в САЩ. В Страсбург нашата петиция вече е разгледана и продължава напред. Очаква се 19 страни с т. нар. „малки езици“ да ни подкрепят пред европейските институции, където основна роля ще има нашият министър на образованието. АБУЧ успя да обедини всички български евродепутати от различните партийни фракции за националната кауза. Успехите ни се дължат и на това, че ние нямаме теснопартийни интереси. На последната наша конференция на АБУЧ, която се състоя в Парламента на 26 юли 2018 г., патрони бяха и г-жа Караянчева, председател на Народ-

Лондон

ното събрание, и вицепрезидентът г-жа Илияна Йотова. Участва министърът на образованието г-н Красимир Вълчев, председателят на ДАБЧ г-н Харалампиев, евродепутатът г-н Светослав Малинов.

В новия закон за образованието българските училища в чужбина липсват като институция. Учителите в чужбина искат да им се признае стажът за пенсиониране. За да се реши проблемът, ни съдействат много хора – националният омбудсман г-жа Мая Манолова, председателят на Синдиката на учителите в България г-жа Янка Такева.

АБУЧ е организираща редица международни изяви (конференции, форуми, кръгли маси в чужбина) и се гордее с това. Среща на българските училища от Великобритания и Република Ирландия в Лондон, две кръгли маси за българските училища в Испания, организирани в Мадрид, два форума за българските училища в САЩ и Канада, организирани в Чикаго, една конференция във Виена, Кръгла маса на българските училища, организирана в Париж. През 2015 г. 320 представители от 14 български училища по света посетиха на 24 май гроба на Константин Кирил Философ в Рим. Тогава чле-

нът на УС на АБУЧ д-р Адриана Любенова подари за колекцията на папата изработената от нея икона на св. Паисий Хилендарски. Няколко български училища в същата година участваха в големите тържества в Микулчице, където се предполага, че е погребан Методий. През миналата юбилейна 10-а година на АБУЧ, ведно със Западно- и Средноевропейската митрополия, голяма делегация на АБУЧ, водена от митрополит Антоний, посети светите места в Йерусалим – бяхме и в българското училище в Тел Авив. През пролетта на тази 2018-а беше Конференцията на българските училища от Германия, организирана във Франкфурт. Голямо честване имаше на 28 и 29 септември 2018 г. на 100-годишнината на Българското училище за роден език в Будапеща. Имаме планове за много следващи такива форуми, организирани винаги както досега с участието на вицепрезиденти, министри, евродепутати, дипломати. Най-големият ни проект е за 2019 г., когато в края на юли ще имаме значителни изяви в Пловдив и това ще съвпада с всичко друго, свързано с „Пловдив – европейска столица на културата“.

АБУЧ е печеливша кауза. Ние държим на съхраняването на националното съзнание и

популяризирането на българската култура зад граница. Малко се знае, че българските семейства в чужбина имат по 2, 3 и 4 деца. А това е и начин за известно преодоляване на демографската криза.

Често в кръга край мен чувам твърдението, че българите в чужбина са по-големи българи от нас, живеещите в България? Вярно ли е това според Вас?

Безспорен факт е чувството на носталгия по дома за българина. Когато отидем в чужбина настъпват и големите липси. Ние се борим за запазване на това, което е съхранило българите през годините – език, вяра, традиции, култура. Трябва да е дело на всички. Българинът традиционно е домосед и като отиде зад граница се чувства единак. Затова той търси общността, която го сродява с обичните му неща.

Къде по света българската общност най-много спазва традиционния празничен календар и обичаите?

Навсякъде, където има училище или български културен център, се отбелязват всички празници. И се работи за разпространение на

постиженията на българската култура. Затова се радваме, че вицепрезидент Йотова пое сериозно и работи в тази насока да се създаде Български културен институт, подобно на института „Сервантес“, „Гюте институт“, Бритиш кансъл и т.н. Предложението на АБУЧ от години е този институт да носи името на патриарха на българската литература – Иван Вазов. Но най-важното е да се постигне консенсус за създаването му и неговото функциониране. Затова разчитаме както на инициативата на вицепрезидент Йотова, така и на всички други институции, които могат да го превърнат от мечта в реалност.

Може ли да се говори за разпространение и популяризиране на традиционната българска култура от емигрантските общности по света? Естествен е стремежът на всеки емигрант да се впише в обществото, в което живее, но това не изключва съхраняването на неговата национална и културна идентичност.

Това е естествено – едното не изключва другото. Такъв е примерът с Лондонския български хор, ръководен от г-жа Десислава Стефанова, в който хор две трети са хора от други държави, а концертите им са в препълнени зали не само в

Лондон, а и на много места по света. Този хор е хор на годината на БиБиСи за 2006-та, а Десислава Стефанова е носител на отличието на ДАБЧ – Българка на годината за 2017 г.

По цял свят, във всичките ни общности работят много изявени творци и учени, които с постиженията си представят най-доброто от България. Това е върховно посланичество.

Българската държава по какъв начин помага на българските училища и други културни институции по света? Смятате ли, че е направено оптималното в това отношение?

Държавата прави много за нас, както вече казах. Стана въпрос и за съществуващите проблеми, но е важно те да се преодоляват. Добре е да отбележим конкурсите за децата от чужбина, организирани от ДАБЧ – за песен, за есе, за рисунка. Може би тук е мястото да споменем, че петима членове на Управителния съвет на АБУЧ също са носители на отличието на ДАБЧ „Българка на годината“ (2011,2012,2013, 2015, 2016). Огромно е значението на сътрудничеството ни от доста години със Софийския университет „Климент Охридски“ при организирането на ежегодните ни конференции в

България. В последните две години такова сътрудничество постигнахме с Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и сме много признателни.

Стана ясно, че имаме голяма поддръжка в лицето на редица български дипломати. Аз самата съм работила много добре със седем български посланици в Лондон, сега се очаква осми поред и ми се иска вярвам, че традицията няма да се наруши. Не бива да пропускаме и дейността ни с Българската патриаршия – имали сме две срещи с патриарха. В АБУЧ членуват училища, които са към българските православни църкви, в Солун има училище към манастира „Св. Вмчк. Георги Зограф“.

С други думи – десницата на АБУЧ винаги е протегната за „ръкостискане“ с всеки, готов да работи всеотдайно с нас за България. И нека това не се разбира като ПР-акция. Българският учител е наследник на възрожденска традиция. Истинският такъв, който е дарил сърцето си на децата, винаги ще е по-близо до Духа и се е клел, най-малкото мислено, че е длъжен да бъде създател и съзидател, за да му вярват и да го следват. Какво е нация без Учители? Отговорът го знаем всички.

Виена

Училището мирише на България

На 9 февруари 2014 г. в Ричмънд, щата Вирджиния, САЩ, българската общност създаде своето образователно-културно дружество „Зора“, чиято основна цел бе откриване на неделно училище. С усилията на целия екип от БОКЦ „Зора“ за две години училището се утвърди и работи съгласно Постановление 90 на МС на Република България, член е на Асоциацията на българските училища в чужбина.

В едно голямо междучасие

питат децата, захапали филийки, намазани с масло и поръсени, едни с чубрица, а други с шарена сол, на какво мирише така хубаво? Те отговорят: На България! Навярно заради традицията, наложила се през годините, да хапват през голямото междучасие ароматните филии. А може той да идва от дъха на мед и топла пита, когато посрещат учениците в началото на учебната година. Или от аромата на народните песни, които учат и пеят с удоволствие. През 2017 г. те изпратиха записи за учас-

тие в традиционния фолклорен фестивал на Начално училище „Архимандрит Зиновий“ в Радомир. Тяхната ръководителка по пеене Траяна Станкова е възпитаничка на една от музикалните паралелки на това училище. Най-малкият участник в групата Боян Симеонов, тогава на три и половина години, а днес е в предучилищната група, изпълни „Райчовице“; Катерина Хернандес на 11 години и Ани Червенска на 10 години изпяха в дует народната песен „Чие е това момиче“ – една от любимите им песни, а певческата група на училище „Зора“ участва със записа на песента „Дилмано, Дилберо“. И заслужено получиха грамоти.

Навярно по тези причини в българското училище в Ричмънд ухае на България.

Симеон Мильов

ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – ДУПНИЦА

Историческият музей в Дупница е създаден на 8 май 1992 г. с Решение № 93 на Общинския съвет и съгласувано с Колегиума на Министерството на културата. Съгласно решението, музеят е общоисторически и в структурата му са включени четири специализирани отдела – Археология, Етнология, История на България XV–XIX век, Нова и най-нова история. С приемането на Правилник за дейността на ИМ–Дупница е създаден и отдел Фондове и научен архив, както и Специализирана библиотека. Към музея функционира Съвет на специалистите, който заседава и взема решения относно дейността на музея – събирателска, фондова, научно-изследователска, експозиционна, популяризаторска, изработване на културен календар и др. Съгласно Закона за културното наследство в музея функционират Експертно-оценителна и Фондова комисии.

Метафорично казано това е един „млад“ музей, въпреки че началото на музейното дело в Дупница е поставено още през далечната 1911 г. със създаването на Археологическо дружество „Царичина“.

Въпреки огромното желание на пионерите в съхраняването на старините ни, дълго не успяват да изградят музей. Сбирката от археологически и етнографски артефакти не намира подходяща сграда, за да бъде изложена постоянно. В търсенето на дом се мести от читалището в гимназията, в къща-музей „Ст. Димитров – Марек“ през различните периоди; често разпилявана и загубвана. В продължение на повече от век всъщност дупничани нямат своя дом на паметта! Затова създаването на музея е посрещнато с очакване от гражданството, но за съжаление и днес основният проблем за институцията остава – изграждането на съвременна, модерна постоянната експозиция.

Новосъздаденият музей през 90-те години на миналия век, наследява фондовете на закритите къщи-музей „Ст. Димитров – Марек“ и „В. Демиревски – Жельо“, които са тясно специализирани в комплектоването на документи и ар-

тефакти, свързани с работническото и антифашистско движение.

За четвъртвековния период от съществуването на историческия музей екипът от специалисти успява да комплектова фондове и колекции, съобразно структурата и специализираните отдели. Към момента движимите културни ценности, вписани във фонда на музея, са повече от 8400 броя и имат значение за изследователската, експозиционна и популяризаторска дейност.

Съвсем логично най-голяма като брой е колекцията от документи, фотографии, негативи и периодика от ново и най-ново време, свързани с историята и културата на град Дупница и Дупнишката покрайнина. Много интересна е и етнографската сбирка от облекла, предмети на занаятите, накити, отразяващи бита и поминъка на населението от различните етнически групи, живели тук. Малки, но затова пък много интересни са колекцията от старопечатни книги, нумизматичната сбирка и колекцията от кръстове, енкалпиони и предмети с изображения на кръст, както и археологическият фонд, в който са включени артефакти, открити при проучвания на късно-античната крепост на хълма Кулата и раннохристиянската базилика при църквата „Св. Спас“ в с. Червен брег.

Екипът започва всяка календарна година с разработването на културния календар на музея и плана за временни собствени и гостуващи изложби.

Музеят развива и образователни програми с училищата в Дупница. Специалисти от музея изнасят лекции и презентации, организират се работилници-ателиета с различни възрастови групи. Фондът и архивът на музея се предоставят на ученици, които разработват различни по тематика реферати и доклади. Екипът успешно работи и с учителите по история от града, но ос-

новен проблем си остава липсата на постоянна експозиция, за да идват децата в музея. Те искат да видят, да бъдат на ново място, за да възприемат историческия момент... И ТОВА НО!!! е актуално за музея и днес...

С Решение № 48/23.12.1999 г. на ОбС Дупница Исторически музей е настанен в бившия младежки дом с перспектива за ремонт и изграждане на експозиция. Сградата е уникална по своята вантова конструкция („окачена“ на въжета), първата такава на Балканите. Автор на проекта е арх. Милчо Сапунджиев – Дупничанин с екип специалисти от Пловдив. Този проект

архитектът подарява на родния си град. Щастие за дупничани е, че той се реализира успешно през 1978 г. Сградата е оригинален архитектурен ансамбъл от триъгълници и триъгълни сечения, съчетани в пирамидални кули и многоъгълници, с уникални пространствени решения. Има готов технически проект за адаптирането на сградата и изграждането на съвременна оригинална музейна експозиция. По мнението на музейни специалисти и дизайнери тази сграда е най-доброто, в която може да се състои съвременният музей на Дупница.

Анелия Геренска

ДА ВЕЗЕМ КАТО БАБА!

ВЪЗРАЖДАНЕ НА ДУПНИШКАТА ШЕВИЦА

Проект на ИМ-Дупница, финансиран от Национален фонд „Култура“

Възрожденската епоха наред с бурното икономическо развитие в Дупница води и до промяна в модния вкус на дупничанката. Все по-често тя започва да използва нови европейски платове и облекла, а традиционния си костюм прибира в раклата. В края на XIX в. характерната народна носия се ползва по-скоро за еднократни фотографии, които са достигнали до нас, отколкото за постоянно облекло. За това допринасят и сериозните демографски промени, които стават на територията на пограничната околия след Освобождението.

Дупнишката шевица е съхранила неповторими орнаменти, багри и колорит, впечатляващи изследователите, но знанието и уменията за изработването ѝ постепенно е забравено и днес в града няма жени, които умеят да я бродират. Нещо повече, липсва споменът за нея. Съхранените образци, достигнали до нас, остават едно „мъртво знание“ под музейната витрина.

Проектът „Да вземем като баба! Възраждане на дупнишката шевица“ цели да витализира знанието за шевицата. Тя е един уникален идентификационен код, с който дупничани да се гордеят, но и който трябва да съхраним и пренесем във времето.

Това забравено умение провокира екипа на ИМ-Дупница да разработи проект „Да вземем като баба! Възраждане на дупнишката шевица“,

с който спечели финансиране от Национален фонд „Култура“ по Програма „Културно наследство 2018“

Дупнишката шевица е забелязана и описана още от първите ни етнографи и събирачи на народна традиционна култура като Христо Вакарелски, Стоян Костов, Евдокия Петева. Но тя изчезва от облеклото на нашите прабаби под въздействието на навлизащото европейско облекло и знанието за нея и как да се изработва се забравя.

За да върнем дупничани към шевицата, решихме да стартираме официално проекта с изложбата „Светото писание на българите“. Неин автор е една жена, която се е посветила на шевиците – Светлана Костова...

МЪДРОСТТА НА СЪРЦАТА НИ

Светлана Костова

Чували ли сте поговорката: „Ако дървото иска да разцъфне, трябва да благослава корените си“? Звучи позната?! Но не е българска. Идва от Африка.

Когато прочетох това проникновено предупреждение на един далечен народ, се замислих, колко от нас го съзнават - в своя личен житейски план и в своята принадлежност към даден народ и земя? В този миг пред очите ми се появи едно нашенско дърво – Дървото на Живота от Дупнишките шевици. Виждали ли сте го? Съществува в множество варианти, но винаги голямо, пищно, красиво, извезано върху почти цялата видима площ на ръкавите на младите невесты, готови да раждат и пораждат живот!

И тогава внезапно си спомних, че корените му са изобразени и в Земята, и в небесата! Точно, както човешкото същество, на земя родено, носи духа на Твореца! Пред очите ми се заредиха всички онези извезани по женските ризи на българките свастики-галактики, слънца и звезди, огнени пламъци на Сътворението, слънчеви кръстове, райски градини, където едновременно всичко цъфти, ражда плод и завръзва златно семе в златни шушулки, които пазят божествения род, ред и план!

Давали ли сте си сметка, че когато се подготвяла за най-свещената си роля – да продължи живота, някогашната българка обличала риза-космос, изпредена, изтъкана, извезана, сътворена от самата нея?! И уподобявайки се, не, превръщайки се във Великата небесна Майка, била готова да ражда звезди и слънца, цели вселени! Ще се изненадате ли тогава, че старите българи вярвали, че когато Господ е направил човеците, направил и звездите. И когато се ражда човек, веднага се появява и звездата му на небето, отиде ли си човек – угасва звездата му.

Светлана Костова е магистър по История и магистър по Икономика от Софийския университет. Завършила е и Колеж по мода и дизайн „Св. Ариадна“, както и курсове по иконопис, стенопис и художествен текстил. От 2006 г. се отдава на любовта си към изкуството и рисуването, които стават нейно основно занимание. Тя е Майстор художествени тъкани и член на Занаятчийската камара. Художник и дизайнер, преподавател на свободна практика по художествен текстил и плъстене на вълна.

През последните 12 години проучва символиката на българските народни шевици, хлябове и художествени тъкани. Тези проучвания раждат в периода 2006-2018 г. няколко самостоятелни изложби на плъсти, рисувана коприна и живопис. Първата е наречена „Градините на Любовта“ с картини по мотиви от български народни шевици и произведения от плъстена вълна, показани в НЕМ-БАН – София, Художествена галерия „К. Петров“ – Монтана, изложбата „Земя на мечти“ в Исторически музей – Ботевград, в галерията на Радио Варна, както и в други частни галерии в София и страната. През 2018 г. тази тема продължава и се доразвива в изложбата „Светлото писание на българите“ в Исторически музей – Дупница.

Светлана Костова има публикации в различни периодични издания в страната.

<https://svetlanaarts.blogspot.com/>
<https://www.facebook.com/LanAArts>
<https://www.etsy.com/shop/LanAArt>

Излиза, че някогашните българи вярвали, че са звездни хора! Светът им не се ограничавал в рамките на земята, а се простирал до големия космос, до небето, където греели звездите и живеели Господ и ангелите. Излиза, че предците ни помнели и свято тачели небесния си произход. Те знаели, че са „от Бога човеци“ и искали всичко в живота им „да е от Бога“. Разказвали помежду си тази история, „изписвайки“ я върху хлябовете за празник, шевиците, тъканите за дома. Изпявали я в обредните песни, изигравали я в хората си, описвали я в приказките край огнището...

И когато в деня на празника, „празни“ от делнични мисли, променени и променени, ня-

когашните българи се наловели на хорото, ритъмът на телата им се сливал в едно с този на вселената. Тайнството се задействало от песента и музиката, а човешките сетива поемали и се активирали от симфонията от вибрации, създадени от всичко това. Тогава образите от шевиците затрептявали в ритъма на танца и радостта от живота. В този момент именно се случвала хармонизацията на човешкия свят с онзи, необятния на Твореца. Каквото Горее, такова и Долу! Човекът и човешкият колектив се превръщали в съ-творци, чиято енергия се вливала във величествения и тайнствен вечен двигател, наречен Живот!

Разказах ви с езика на любовта и очите на възторга, онова което може да прочетете в дебелите книги за бита и вярванията на старите българи. Показах ви онова, което ме е вдъхновило, за да проучвам Божествения език на символите, вложен във всеки жест, дума, мисъл, вяра, мелодия, изображение на живота на предците ни.

Живот-свещенодействие в преображението на празника!

Свето Писание, пресъздавано и предавано от поколение на поколение от жените – от майка на дъщеря, от баба на внучка.

„Женският път“ на познание чрез съпреживяване в единство, чрез творчество, емоция и интуиция.

Познание от и чрез сърцето – Мъдростта, която Господ вложи в сърцата ни!

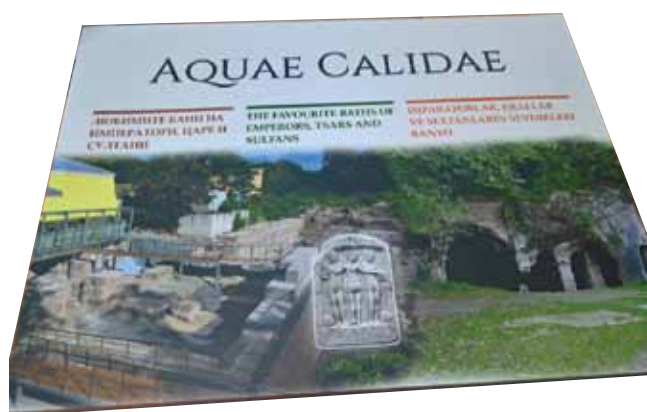

СРЕДНОВЕКОВЕН ЛАГЕР И БОЙНИ ДЕМОНСТРАЦИИ ЗА ПРАЗНИКА НА АКВЕ КАЛИДЕ В БУРГАС

През септември Община Бургас отбеляза 3 години от откриването на туристически комплекс Акве калиде с богата програма от събития.

От 14 до 16 септември край археологическите разкопки на античния град в парк Минерални бани, се издигна Средновековен лагер, организиран със съдействието на Сдружение за средновековни възстановки „Чигот“ и НД „Традиция“ – Велико Търново. Лагеруващите живееха тук също както през Средновековието – облечени с присъщи за XII–XIV в. костюми, демонстрираха занаяти като дърворезбарство, кожарство и изработване на оръжия и бижута. На откритите огнища в лагера се приготвиха домашен хляб и традиционни ястия гъбена супа с грис, андалуски кюфтенца от агнешко мляно месо с булгур, кисело мляко и джоджен, нахут с кайсии, ябълков пирог на скара, пиле от Романия и др., а в импрови-

зираната страноприемница посетителите опитаха жива медовина. Като част от Средновековния лагер „Чигот“ организираха музей на открито, където представиха красиви оръжия, шлемове и ризници.

Посетителите на Акве калиде изпробваха точността си в стрелба с лък и наблюдаваха де-

монстрации с оръжия. Най-малките гости на празника бяха увлечени в интересни средновековни детски игри, които се харесаха и на големите. В традиционната творческа работилница „Арт-и-Факти“ децата си изработиха сувенири от глина и кожа, пак в средновековен стил, сред шатрите на лагера.

Средновековните войни пренесоха бойните си умения сред археологическите разкопки на Акве калиде в организиран турнир по средновековни двубои. Битките се водеха на фона на естествените „декори“ от крепостните стени и руини в туристическия комплекс. Те се излъчваха на два екрана пред многобройната публика на спектакъла. Интересното съчетание на бойните възстановки с мистичните мелодии и вокал на група за средновековна музика „Ериней“ допълниха преживяването с комбинация от музикални елементи от цял свят, създавайки богат и омагьосващ звук. Някои от гостите на празника за пръв път чуха неподражаемите звуци на инструменти като ирландско бузуки, гъдулка, хърди-гърди и ориенталски бендир. Светлинно шоу предшестваше факелния ескорт, с който победителят в бойния турнир бе тържествено изведен на сцената на амфитеатъра и провъзгласен за пръв Защитник на Акве калиде. Кулминацията на празника бе заключителното Огнено шоу, което артистите от формация „Палячи“ изпълниха по специално създадена концепция за Акве калиде. Сред деко-

рите на осветените с огнени фенери средновековни шатри, те сякаш „запалиха земята“. Така освен със силата на лечебните минерални води, с които е известно Акве калиде, древното място бе пречистено с огън и меч.

На 16 септември, в неделя, се проведе събитието „Жива легенда за Ескулаповата змия“. В него сладкодумен разказвач посрещна гостите в приятна градина край фонтаните на туристиче-

ския комплекс с разказ за легендата за бога-лечител и змията, с която е изобразяван и с чиято сила се свързва фармацевтиката. След разказа посетителите видяха жив представител на ескулаповия смок, с който по-смелите дори си направиха снимки. „Жива легенда за Ескулаповата змия“ разказа за божествената лековитост на минералните води, билки, камъни и животни.

Като част от програмата за празника на туристическия комплекс се състоя представянето на първата книга за Акве калиде със заглавие „Акве калиде – любимите бани на императори, царе и султани“. Тя е създадена по проект „Общото културно наследство без граници“, съфинансиран чрез Програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП за ТГС България – Турция 2014–2020 и нейното първо издание е преведено на три езика – български, английски и турски. Книгата излезе и по повод 10 години от началото на активни археологически проучвателни дейности в Акве калиде.

„Акве калиде“ се намира в квартал Ветрен на град Бургас. Комплексът е един от най-новите туристически обекти, а в същото време едно от най-древните места за изцеление с минерална вода, известни в България. И днес жителите и гостите на Бургас се радват на природното богатство – минералните извори на Акве калиде. Наред с това тук са открити интересни исторически и археологически находки. Реставрираната баня от XVI в. е преустроена в музей, който целогодишно посреща посетители от цял свят. Десетминутен 3D мапинг филм, озвучен на 8 различни езика, разказва историите и легендите на историческото място. Посетителите на туристическия комплекс могат да разгледат отблизо и античния град Акве калиде – за целта са изградени специални пътеки между археологическите разкопки.

www.aquae-calidae.com

088 200 4126, akvekalide@gotoburgas.com

ИЗПЛЕТИ СИ СЪРЦЕ

Представяме ви една малко известна дантела и схема за изработване на сърце с нея
Историята на фриволитето разказва Елена Алексиева, майстор фриволите в НС „ЗАДРУГА НА МАЙСТОРИТЕ НА НАРОДНИ ХУДОЖЕСТВЕНИ ЗАНАЯТИ“

Дантелата идва от изтока през XIV век. Народите там са измислили совалките и са нарекли техниката „манук“. В Европа за пръв път пристига в Испания, където се нарича „Око“. Соваляката е била с овална форма и от там идва името. По-късно италианците също я наричат „око“.

В Германия техниката се казва *schiefen Spitzen*.

В Англия – *tatting* или кръгова дантела. Смята се, че англичаните са пренесли тази дантела от своите източни колонии.

Във Франция техниката получава названието „фриволе“. Фриволе значело празно – дантела с големи дупки, също и лекомислено. Техниката била популярна сред дамите от висшето общество, тъй като не се изисквало съсредоточаване и е можело да се разговаря по време на работата.

От Франция техниката е пренесена в Русия през 80-те години на XIV век. Постепенно навлязла и в книгите за ръкоделия. Фриволите е разновидност на възловата дантела. Първоначално се е работила с много груби совалки и ленен конец. По-късно, през XVIII век, совалките започват да се изработват от порцелан, слонова кост, в най-ново време – от пластмаса. Постепенно те стават малки и изящни.

Дантелите винаги са се смятали за разкош и са се търсили, но са били скъпи и недостъпни за много хора. Първите дантели-фриволите са се състояли от кръгчета, по-късно – и от пикета (ушички). Така от кръгчета един след друг се правели мотиви и се зашивали на дрехите. С тази дантела първите майсторки правели и сложни изделия като пердета, покривки, чадъри и др.

През втората половина на XIX век към фриволитето се добавя и дантела с игла (кене). Това станало възможно, когато са се появили по-тънки конци.

През 1851 г. в Англия била издадена книга с историята на фриволитето със схеми за изделия и някои начини за свързване на пикета. 1864 г. се появила първата книга със схеми за плетене на фриволите, в които е включена по-сложна техника – т.нар. дъги. Оттогава се правят изделия, които изработваме и днес. Достатъчни са две совалки, за да може да се работи.

В Санкт Петербург през 1900 г. била издадена книгата „Курс по женско ръкоделие“ с описание на техниката.

Фриволите е пристигнало в нашите земи най-вероятно в края на XIX век.

Елена Алексиева Бумакова

майстор фриволите

gsm: 0889 440282

e-mail: eli_ochilar@abv.bg

Елена Алексиева Бумакова

УКАЗАНИЯ ЗА ИЗРАБОТВАНЕ НА СЪРЦЕ ПО СХЕМАТА:

Кръгчето се прави с една совалка.

Цифрите на схемата показват броя възли, които се изработват.

Малките дъгички между възлите са пикета (ушички), с които се свързват елементите.

Дъгите между кръгчетата се правят с две совалки.

Повече информация може да получите на страницата на майсторката във www.facebook.com

КУРС ПО БЪЛГАРСКА БРОДЕРИЯ

Българската бродерия още се нарича везбарско изкуство. Макар и позабравена от младото поколение, тя е традиционна за нашия народ. Според историческите документи още през V век пленени славянки са изработвали бродерии в двореца на хунския вожд Атила. Постепенно през вековете това изкуство се развива и добива свой национален облик при различните славянски народи, като най-красива и богата шевица създават българите, чехите и словаките.

В продължение на столетия българката изработва уникални облекла, богато украсени с най-разнообразна шевица, които днес могат да бъдат сравнени единствено с постиженията на световната висша мода. За съжаление сега това наше национално богатство е скрито в скриновете на нашите баби и музеите. С тази малка книжка ще се опитаме да се пренесем в царството на българската шевица – да научим правилата за нейното изработване, основните бодове, които се използват в цялата страна и накрая ще изработим няколко предмета с шевица. Всичко това е обяснено подробно и е придружено с много схеми и снимки, с помощта на които всяка любителка на ръкоделията би овладяла българската бродерия.

ОСНОВНИ ПРАВИЛА ЗА ИЗРАБОТВАНЕ НА БЪЛГАРСКА ШЕВИЦА

Материя за бродирание

Първият въпрос, на който трябва да отговорим, е върху каква материя можем да бродираме. Някога нашите баби са везали върху домашно изтъкани ленени и конопени тъкани. Днес ние трябва да избираме между различните фабрично изработени платове, които много се различават един от друг. Най-често за изработване на традиционните карета и тишлайфери се използва ленена панاما, а съвсем рядко – памучна. Ленената панاما е предпочитана, понеже е по-твърда като материя и по-трайна,

докато памучната лесно се деформира и при най-внимателното пране. Освен това поради характера на тъканта изработената върху ленена панاما шевица е по-красива.

За изработването на детски и дамски блузи и рокли се използват различни видове памучни, ленени и копринени платове. Те трябва да са еднотонни и качествени, за да се получи ефектна шевица. Необходимо е цветът на плата да е съобразен с цветовата гама на бродерията. Най-често за изработване на дрехи се използват бели тъкани, понеже те позволяват голяма свобода

при шевицата.

Конци

Конците за българската бродерия са най-различни. В миналото се е везело с домашно приготвени копринени (или както са ги наричали свилени), вълнени и памучни конци. Боядисвали са ги с отвари от различни треви и са получавали трайни цветове. Днес на пазара има най-различни конци – памучни и копринени. За предпочитане са тези, които не са пресукани, тъй като изработената с тях везба е по-плътна. Освен това този тип конци могат да

се различават и така се приспособяват за бродерия върху различни платове.

Какви конци можем да използваме за българска шевица днес?

Най-трайни и най-качествени са конците ДМЦ, но поради високата им цена те са недостъпни за повечето от нас. Чудесна бродерия бихме изработили и с българските памучни конци тип „Мулине“. Те също са качествени и трайни, а освен това и с достъпна цена.

След като сме си закупили необходимите ни конци от този вид, най-напред трябва да проверим тяхното качество, т.е. дали пускат боя. Какво е необходимо да направим? Вземаме един конец, потапяме го в гореща вода и го изсушаваме с гореща ютия през бяла кърпа. Ако конецът не е пуснал боя, той е с добро качество. Но какво да правим, ако е пуснал боя? Приготвяме разтвор от 1 л. вода и една кафеена чашка оцет. Конците се накисват за няколко часа в този разтвор и след това се изсушават с ютия през бяла кърпа. Ако при сушенето не пуснат боя, те са готови за бродирание. Но ако продъл-

жават да пускат боя, отново повтаряме процедурата с оцетения разтвор.

Най-често пускат боя черните конци тип „Мулине“, затова е необходимо много внимателно да проверяваме тяхното качество преди бродирание. При останалите цветове, особено по-светлите, този проблем почти не съществува.

Конците тип „Мулине“ се състоят от 6 нишки, които са леко пресукани. Много рядко шевица се изработва с шестте нишки едновременно. Най-често при карета и тишлайфери, изработвани върху ленена панама, се използват конци от четири нишки за основната шевица. За контурния бод са достатъчни три нишки. За шевици върху блузи и копринени кърпички се използват конци от две или три нишки за основната шевица и от една или две нишки в зависимост от плата за контурния бод. Преди бродирание задължително нишките се отделят една по една и след това отново се събират в конец с необходимата дебелина. По този начин се премахва фабричното пресукване и се получава по-плътна бродерия.

За българската шевица традиционно се използват и копринени конци. Тяхното качество се проверява като се изгледят през мокра кърпа.

С копринени конци се работи малко по-трудно, отколкото с памучни. Те лесно се заплитат, трябва много да се внимава да не се раздърпат. При работа с копринени конци е необходимо най-напред цялото чиле да се навие на кълбо, най-добре върху подходящо пособие от картон или пластмаса. Ако не направим това, скоро конците ще се разбъркат и няма да можем да ги използваме.

Игли

При българската бродерия се използват различни игли. За работа върху панама са необходими игли с тъп връх поради характера на материята. За бродерия върху памучни, копринени и ленени платове са подходящи игли с остър връх.

НАЧАЛО И КРАЙ НА ШЕВИЦАТА

Основното правило тук е да забравим възлите. За големите майсторки и в миналото, и днес чистата опакова страна на бродерията е задължителна. Как тогава да започнем да бродираме? Хващаме материята за везане с лявата ръка и с иглата в дясната ръка я пробощаваме 2–3 пъти от лицевата и от опаковата страна точно на мястото на започване на шевицата. След това отгоре правим и първите бодове на съответния мотив, които напълно прикриват началните пробощдания на плата.

фиг. 1

Съществува и втори начин на започване. Хващаме отново материята за бродирание с лявата ръка и с иглата в дясната бодем от опаковата към лицевата страна. Изтегляме края от лицевата страна като внимаваме неговият край да остане от опаковата. При следващия бод внимателно подпъхваме края на края под иглата от опаковата страна и той се притиска към материята.

Двата начина за започване са еднакво здрави и сигурни. Кой от тях ще изберем, е въпрос на лични предпочитания.

Когато конецът, с който бродираме, свършва, преплитаме края му от опаковата страна на шевицата. Можем също да направим няколко бода от опаковата страна на материята, върху която работим като внимаваме да не прободем лицевата страна на шевицата. Задължително края на червения конец преплитаме от опаковата страна на червен мотив, черния

– в черен и т. н. Недопустимо е да преплетем например края на зелен конец в бял мотив. Опаковата страна на българската бродерия трябва да изглежда както е показано на фиг. 1.

Започване и завършване на каре и тишлайфер

Вече изяснихме, че карета и тишлайфери се изработват с памучни и копринени конци върху ленена панама. Изработването на всеки предмет започваме с отрязване на подходящо парче панама.

То трябва да е с 5–10 см по-голямо от крайните размери на изделието. Например, ако сме решили за изработим каре с размери 60/60 см, е необходимо да приготвим панама 70/70 см. При този етап на работа оставяме ивана (края) на панамата, а отрязаните страни обримчваме, за да не се нищят.

На около 2–3 см от края на панамата започваме да изра-

ботваме мотивите на избрания от нас модел като спазваме правилата за започване и завършване на бродерията. Трябва да запомним, че при работа върху ленена панама при един бод се хващат с иглата две нишки по ширината и две нишки по височина. Най-напред се изработва тази част от мотива, която е с бодове за пълнеж – кръстче, полегат бод с водене на конец и полегат бод без водене на конец. След тях идва ред на контурния бод, който е желателно да бъде в края на бродирането. Възможно е и везане в обратния ред – започваме с контурния бод и завършваме с бодовете за пълнеж. В този случай обаче на много места контурният бод се губи.

След като сме приключили с бродирането на тишлайфера или карето продължаваме с изработването на подгъва. Ако парчето панама, върху което е изработено изделието, има ива, тя задължително се изрязва.

Ако се изкушим да си спестим това и я зашием в някой подгъв, още след първото пране ивата ще деформира цялото изделие.

След изрязването на ивата продължаваме с отстраняването на излишната панама от други страни. За майсторките са достатъчни 14 нишки за подгъв, но начинаещата везбарка може да остави и повече панама. Все пак най-важно е да се получи здраво подгънато каре. Подгъвът се изработва със скрит бод (същият, с който подгъваме рокли и поли). Внимателно се отрязва от всеки ъгъл по едно парченце, за да не се получи удебеляване от натрупването на панама.

С това приключваме изработването на карето. Ако при бродерията ръкоделието ни се е замърсило, сега е време за пране. То се извършва много внимателно – с хладка вода и неутрален перилен препарат. Изделието се глади докато е влажно.

Ако карето е чисто, след изработването на подгъва то се глади през влажна кърпа.

Бродерия върху дрехи

В този случай се налага да използваме т. нар. спомагателни материали. Най-често се употребява канавата. Тя е рехава тъкан, която по структура прилича на панамата. Можем да я заменим с памучна панама с едра структура. При работа с нея е малко по-труден последният етап – изнищването.

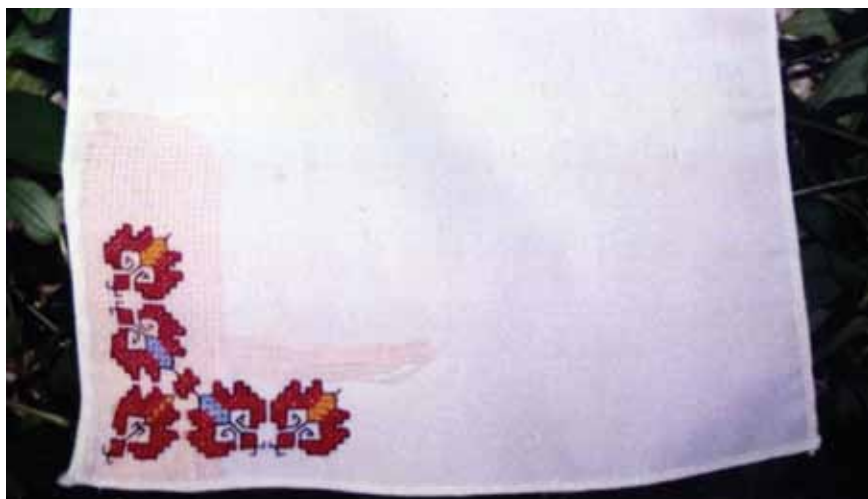
Как се работи със спомагателни материали? Ще вземем за пример изработването на кърпичка с бродерия. Предварително сме нарязали плата на подходящи по размер

фиг. 2

фиг. 3

фиг. 4

фиг. 5

парчета, погрижили сме се за наплитането на краищата и сега ни предстои да изработим шевицата. Кърпичката и канавата (памучната панама) са изгладени. От канавата изрязваме парче, което е достатъчно голямо за избраната от нас шевица. Поставяме върху плоскост (най-добре маса) кърпичката и определяме точно мястото, на което ще бъде бродерията. Забождаме с топлийки и зашиваме канавата

към кърпичката, както е показано на фиг. 2.

След това започваме изработването на шевицата. Много внимателно с иглата хващаме едновременно нишки от плата и от канавата. Не бива да пробждаме нишки от спомагателния материал (трябва само да ги хващаме с иглата), защото при изнищването ще имаме затруднения. Може да се деформира при малко по-силно дръпване и самата шевица. В

края на бродирането нашата кърпичка изглежда както е показано на фиг. 3.

Пристъпваме към следващия етап. Махаме конец, с който сме пришили кърпичката и внимателно започваме да издърпваме нишка по нишка от спомагателния материал. В процеса на работа кърпичката изглежда както е изобразено на фиг. 4.

Продължаваме с нищенето- Издърпваме и последните нишки от спомагателния материал и кърпичката е готова (фиг. 5). Остава само да я изгладим през мокра кърпа.

При изработването на шевицата върху дреха работим като спазваме описаната по-горе последователност на действията. Малка разлика има само в началния етап. Започваме със скрояване на съответния детайл от дрехата, върху която ще бродираме. Ако не можем да кроим, отрязваме парче плат, от което по-късно шивач ще скрои необходимия детайл. След това с помощта на спомагателния материал изработваме шевицата по описания по-горе начин. Чак след като сме изнищили канавата от бродерията, можем да продължим с шиенето на дрехата.

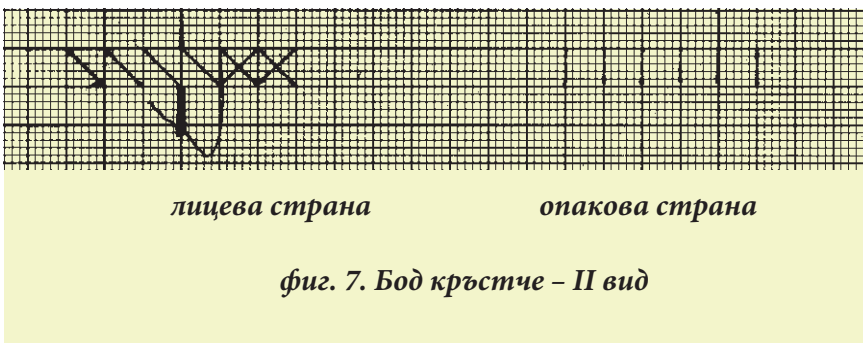
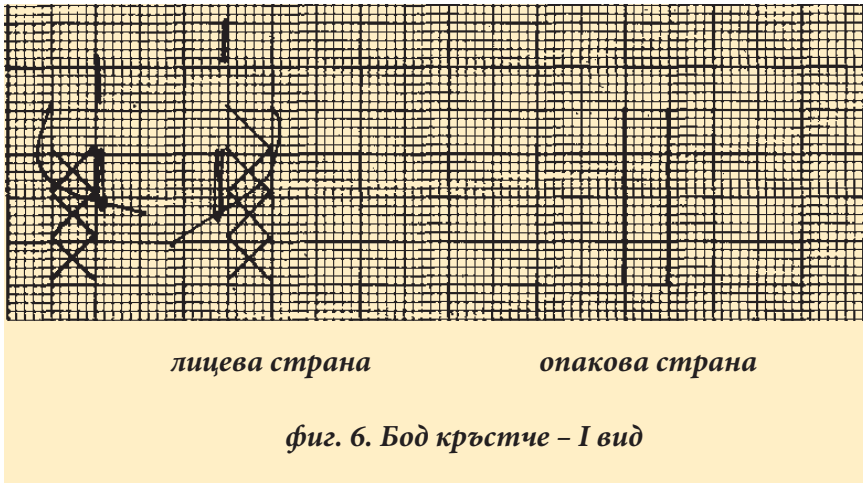
ВИДОВЕ БОДОВЕ

По територията на страната се използват много бодове. В следващите страници ще разгледаме най-често срещаните от тях. Описанието на всеки бод е съпроводено със схема върху милиметрова хартия, на която са показани етапите на изработването му. При всички схеми на 5 мм от милиметровата хартия отговарят две нишки от ленената панама.

Започваме с **бод кръстче**. Това е най-старият бод. Много се използва при везбените орнаменти и това се обяснява с мястото на кръста в символиката на християнската религия. Най-често се среща в Североизточна България, където дори е основният използван бод. В останалите части на страната се среща по-рядко и се използва за геометрични орнаменти

и отделни кръстчета. Ние ще разгледаме двата най-много използвани начина за изработването на този бод.

При първия начин се бродира отдолу нагоре (фиг. 6). Правим няколко бода за затягане и конецът се изкарва от лицевата страна. По диагонала квадратчето (2/2 нишки панама – на милиметровата хартия 5/5 мм) правим първата поло-

вина на кръстчето като бодем в дясната страна на квадратчето. За да изработим втората чертичка на кръстчето, бодем в лявата страна като този път иглата хваща 4 нишки (а не 2 нишки като при предния бод). По този начин след като издърпаме иглата, конецът е в началото на следващото кръстче. От опаквата страна на кръстчетата се получават две успоредни линии.

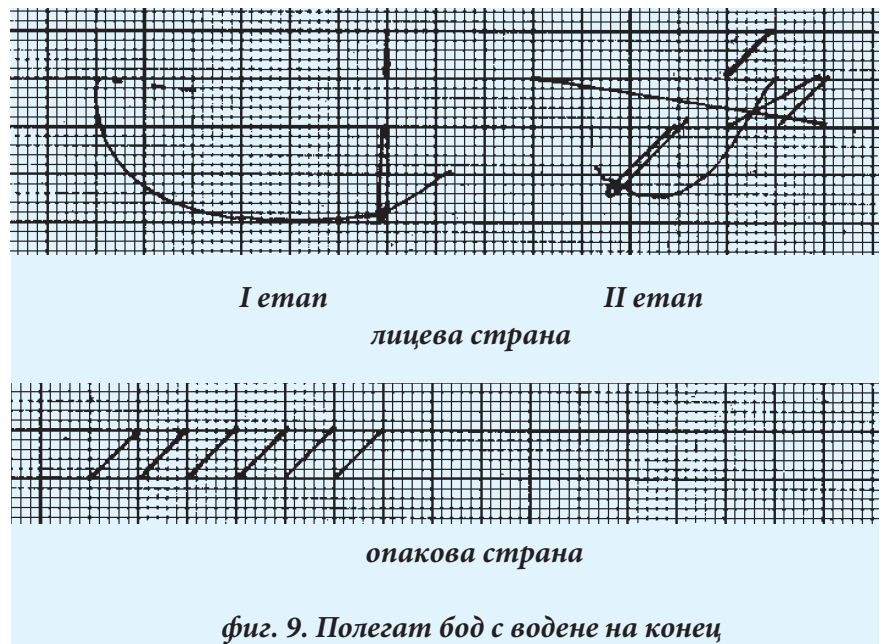
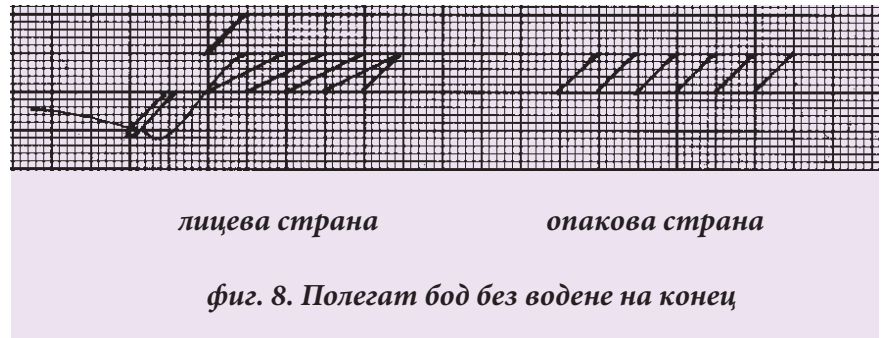
При втория начин за изработване на бод кръстче работим в хоризонтална посока (фиг. 7). След затягането на конца бродираме от ляво на дясно и по този начин изработваме наклонените на дясно чертички на кръстчетата. След това без да прекъсваме конца започваме да правим наклонените на ляво чертички на кръстчетата като този път работим в обратна посока. Затова започнатото най-напред кръстче завършваме последно. От опа-

ковата страна, както е показано на схемата, се получават успоредни вертикални чертички

Въпрос на личен избор и удобство е по кой начин ще изработим този бод. Върху лена панама той се изработва с 4 нишки конец тип „Мулине“, а при по-тънки материи – с 3 нишки.

Много често в цялата страна се използват двата вида **полегат бод: без водене на конец и с водене на конец**. Те са много характерни за шевицата в Западна България.

По-лек за работа е полегатият бод без водене на конец (фиг. 8) При него работим от дясно на ляво и отдолу нагоре. В началото правим няколко бода за затягане и започваме с половин кръстче. Бодем с иглата по диагонала на квадратче-

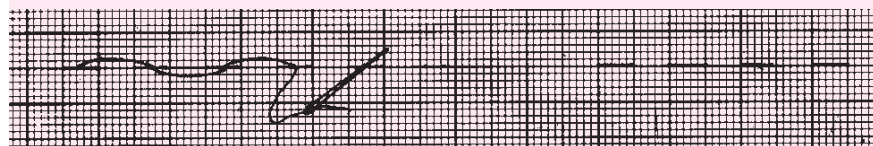

лицева страна

опакова страна

фиг. 10. Бод пред игла

лицева страна

опакова страна

фиг. 11. Бод пред игла с декоративно промушване на конец

тата през 2 нишки. От лицевата страна се получават полегнали на ляво чертички, които са по диагонала на две съседни квадратчета, а от опаковата страна – наклонени на ляво половинки на кръстчетата, както е показано на схемата.

По-релефна шевица се получава при другия вид полегат бод – с водене на конец. При него под полегналите чертички се подлага конец, както е показано на фиг. 9. След това се работи като при полегат бод без водене на конец. От опаковата

страна двата вида полегат бод не се различават.

Тези бодове се изработват с 4 нишки конец тип „Мулине“, а при копринени и памучни тъкани се използват 3 нишки.

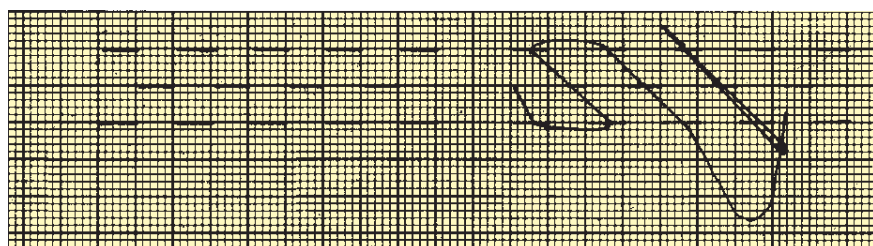
В нашето ежедневие много широко се използва **бод пред игла** (фиг. 10). Днес той ни служи за тропосване на различни шевове. Изработването му е елементарно – с иглата се хващат по две нишки от панамата при всеки бод и се получава пунктирана линия. Опаковата и лицевата страна са еднакви.

В българската бродерия този бод се използва много рядко, но ние се спираме на него, понеже той е в основата на следващите два много красиви бода.

Бод пред игла с декоративно промушване на конец е първият от тях (фиг. 11). Изработва се обикновено в комбинация от черни и червени конци. Най-напред бродираме бод пред игла с черния конец, а след това промушваме с иглата от лицевата страна червения, както е показано на схемата. Интересно е, че опаковата страна е като при бод пред игла.

Вторият бод ще наречем **декоративен капански бод** (фиг. 12). В неговата основа също е бод пред игла. Тук обаче ще направим едно малко отклонение, за да кажем няколко думи за капанската шевица. Тя е характерна за т. нар. капанци – компактно население в Разградска и Търговищка област, чиято носия много се различава от облеклото на останалото българско население. Тя е с шевица в тъмната гама, най-често черна. Тук-там по нея има сини, червени и зелени капчици, които дават името на шевицата и носията – капанска. Според историците най-вероятно капанците са потомци на прабългарите.

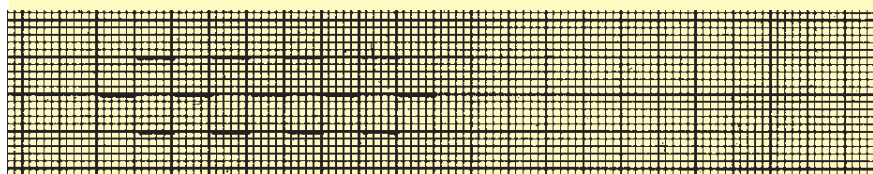
Декоративният капански бод, който ще разгледаме, не е описан до сега. Той се среща по полите на женските резни от началото на нашия век и е изпълнен в комбинация от черни и тъмночервени конци. Както е показано на фиг. 12, най-напред се изработват трите реда бод пред игла, като те се разполагат един спрямо друг по изображения начин. Това е първият етап на бродерията. След

I етап

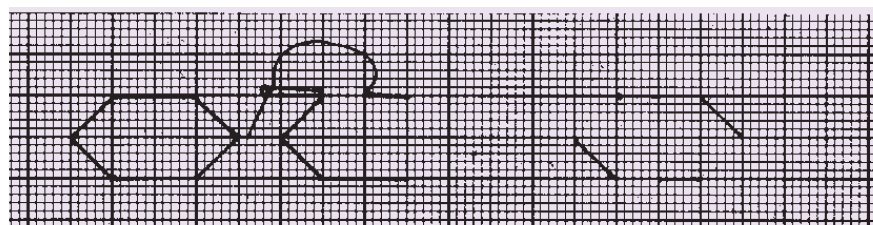
II етап

лицева страна

опакова страна

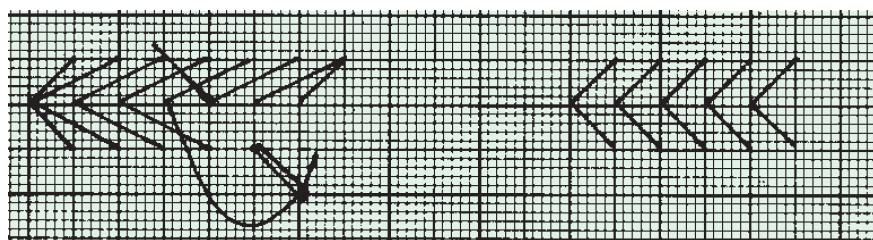
фиг. 12. Декоративен капански бод

лицева страна

опакова страна

фиг. 13. Контурен бод

лицева страна

опакова страна

фиг. 14. Плетен бод

него започваме да промушваме с иглата червения конец от лицевата страна на бродерията, както е показано на схемата. Червеният конец преминава едновременно под трите реда бод пред игла. Опаковата страна отново е като при бод пред игла.

В цялата страна е много широко разпространен **контурният бод** (фиг.13). Той се използва за очертаване контурите на мотиви и за изработване на самостоятелни фигури.

Изработването прилича на бод пред игла. Последователността на действията при контурния бод е показана на схемата. При него особено важна е чистата опакова страна – там не трябва да става натрупване на конци понеже това деформира цялата шевица. При прецизна работа опаковата страна е като тази на бод пред игла.

Контурният бод се изработва винаги с по-тънък конец

от този, с който се бродира останалата част от мотива. Желателно е той да е последен при бродирането на шевицата, както вече беше обяснено в първата част.

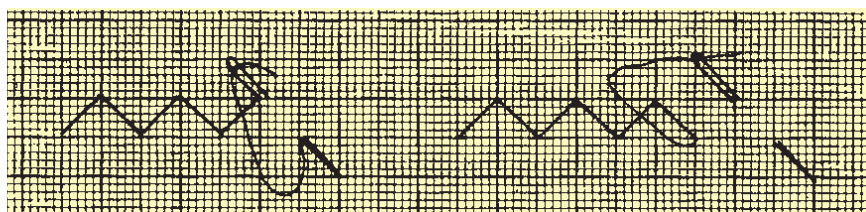
Разновидност на полегатия бод е **плетеният бод** (фиг. 14). Той представлява два реда полегат бод без водене на конец, разположени един до друг, като

първият е с наклон на ляво, а вторият – на дясно. По този начин се получава шевица, която напомня лицевата плетка с две игли. От тук идва и името на бода – плетен. Изработва се по същия начин като полегатия бод без водене на конец.

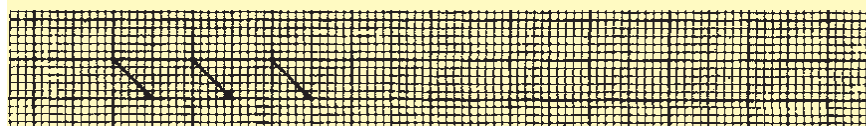
Красив и лесен за изработване е бод зиг-заг (фиг. 15 и 16). Названието идва от зиг-заг-линията, която се получава при шевицата. Характерен е предимно за Западна България. Изработва се по два начина като разликата проличава само от опаковата страна.

При първия начин след затягане на конаца бодем с иглата по диагонала на квадратчето, както е показано на фиг. 15. Изтегляме конаца от лицевата страна, получаваме първата чертичка на зиг-заг-линията и след това бодем по същия начин през едно квадратче. Така изработваме втората наклонена чертичка. За да се получи третата, повтаряме втория бод. Така от опаковата страна остават през квадратче наклонени чертички, които са от двоен конец поради повторението на всеки бод.

При втория вид бод зиг-заг

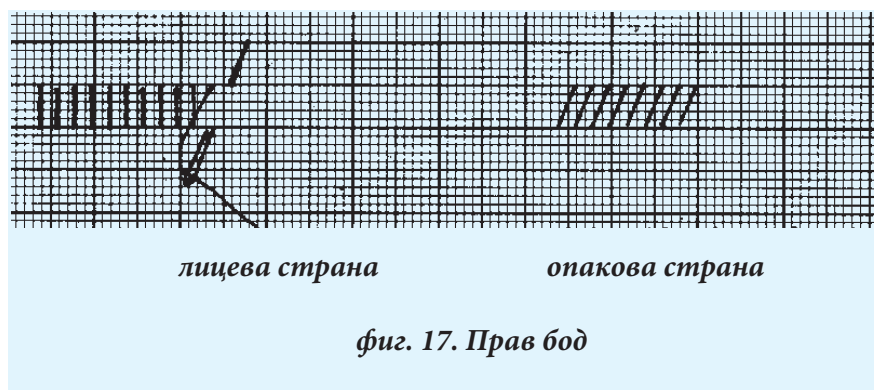
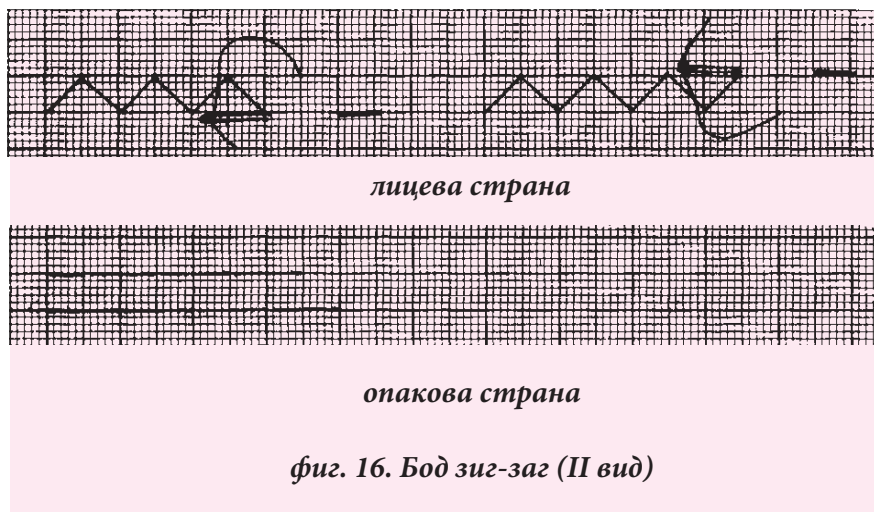

лицева страна

опакова страна

фиг. 15. Бод зиг-заг (I вид)

(фиг. 16) след началните бодове за затягане на конца бодем в хоризонтална посока като при всеки бод хващаме с иглата по 4 нишки от панамата. Редуваме един бод в горната с един бод в долната част на зиг-заг-линията и т. н., както е показано на схемата. Така при бродирането от опаковата страна се получават две успоредни хоризонтални линии, всяка от които се състои от малки линии с дължина 4 нишки.

По кой от двата начина ще изработваме бод зиг-заг е въпрос на личен избор. Този бод, както контурния, се изработва върху ленена панاما с три нишки конец тип „Мулине“.

Красив и лек за изпълнение е **правият бод** (фиг. 17). Разпространен е в цялата страна. В миналото са го използвали в шевицата по-най-долните

части на полите и ръкавите на ризите.

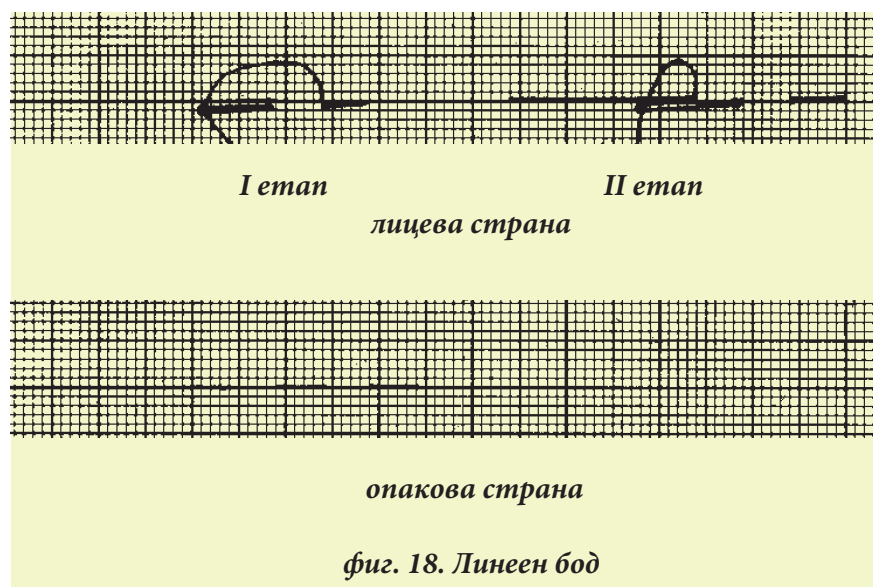
По външен вид и изработване правият бод прилича на полегатия. След началните бодове за затягане на конца започваме да бродираме вертикални чертички с височина

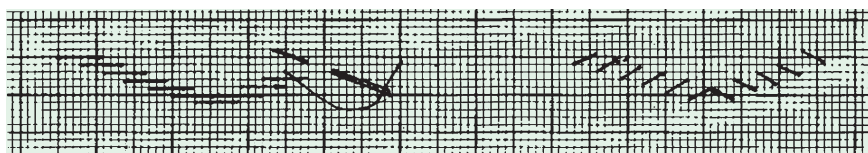
две нишки. Бодем с иглата през нишка. От опаковата страна се получават наклонени чертички, както е показано на схемата.

Този бод се изработва с подебел конец. Най-често върху ленена панاما се използват 4 нишки тип „Мулине“, но ако получената бродерия е рехава – може и 6 нишки.

Разновидност на правия бод е **обримчващият бод**. Той се е използвал в миналото за завършване на дрехи, днес – макар и рядко – за оформяне подгъва на карета, дрехи и т. н.

Как се изработва той? На готово вече изделие се прави малък подгъв, тропосва се с тънък конец и върху така оформената крайна част започваме да бродираме. Бодем от опаковата към лицевата страна като бодовете трябва да бъдат един до друг като при правия бод. Разликата е в това, че бодем с иглата само в горната част на шевицата и до всяка нишка на панамата има бод. В долната част на шевицата не бодем, защото тя съвпада с края на материята. При работа се внимава да не се получи натрупване на конци.

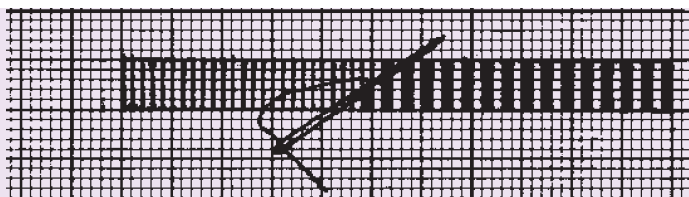

лицева страна

опакова страна

фиг. 19. Разминат бод

фиг. 20. Ажур

През последните години обримчващият бод не е много популярен, понеже изработените по този начин подгъви са сравнително нетрайни. Но при добро желание и прецизна работа можем да го използваме.

Характерен за българската шевица е **линейният бод** (фиг. 18). Нарича се още машинен, понеже е ръчно изработеният аналог на машинните тигели. Затова в Самоковско го наричат тигело.

При този бод се получават разположени плътно една до друга линейки с дължина две нишки. Работи се в посока от ляво на дясно, като при всеки бод с иглата се вземат две нишки. От опаковата страна се получава пунктирана линия.

Линейният бод се изпълнява върху ленена панама с три нишки конец тип „Мулине“, а при по-тънки материи – с 2 нишки.

Характерен само за Северна България е **разминатият (цепен) бод** (фиг. 19). Работи се от ляво на дясно и също във вертикална посока. Дължината

на един бод в хоризонталната посока е 4 нишки панама, а разминаването между два съседни бода – 2 нишки. Разстоянието между тях е една нишка.

Върху ленена панама този бод се изпълнява с 4 нишки конци тип „Мулине“, но ако не се получава плътна шевица може да се работи със 6 нишки. Този бод е много красив при работа с копринени конци.

Ажурите (фиг. 20) в продължение на векове се използват като изключително ефектно украшение на женското облекло. Сравнително рядко ще ги открием по ризите. Най-често те се изработват върху сокай (кърпа за глава) и дори са основен елемент на сокайната шевица. Особено красива е тя в Търновско и Габровско.

Днес ажурите се използват като допълнителна украса на карета и блузи.

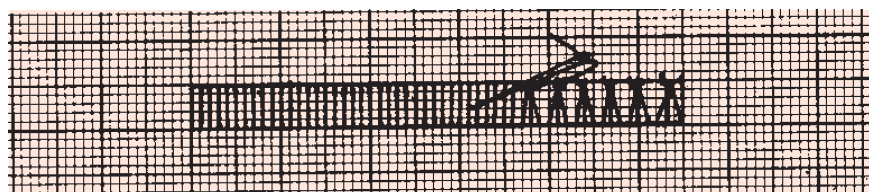
Как се изработва ажур? Необходимо е останалата бродерия на карето или блузата да е завършена. Ажурът се работи само по вертикалните нишки, защото трябва да отстраним хоризонталните от плата. За целта от опаковата страна 2-3 бод преди края на ажурата срязваме излишните нишки и внимателно ги отстраняваме. За да е здрава бродерията, прекъснатите нишки в края на ажурата ги пришиваме с няколко бода от опаковата страна. След това отново там правим бодовете за групиране на нишките.

При ленена панама ажур се работи върху 2 нишки. Конецът се увива с помощта на иглата около групичката нишки. След като тя бъде изцяло покрита с конец, той се прехвърля на следващата група нишки.

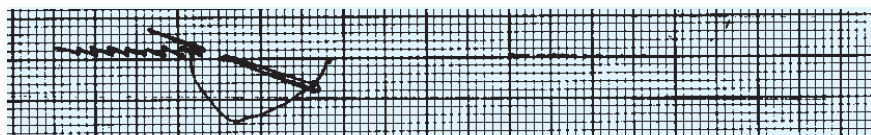
Ажурът се изработва с различни конци. Може това да са нишки от материята, върху която се бродира. Също и конци, с които е изпълнена основната шевица.

Много сходно с ажурите е изработването на ресни от материята, използвана за бродерия (фиг. 21). Най-често това се прави при салфетки за сервиране на чай и кафе.

В този случай най-напред определяме колко дълги ще са ресните и на съответното място в материята изтегляме 2-3

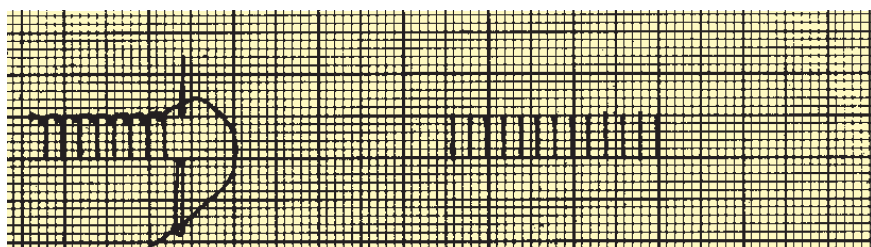
фиг. 21. Изработване на ресни

лицева страна

опакова страна

фиг. 22. Бод зад игла

лицева страна

опакова страна

фиг. 23. Фестон бод

та. След началните бодове за затягане изтегляме конца от лицевата страна. Бодем във вертикална посока като вземаме 2 нишки панама, а конецът остава подпъхнат под иглата. Следващите бодове са аналогични на първия. От опаковата страна се получават вертикални чертички.

Фестон бод се работи с различни по дебелина конци в зависимост от материята за везане.

С това приключваме описанието на най-често използваните бодове в българската шевица. Остава да вземем парче панама и подходящи конци, за да опитаме да ги изпълним.

Продължаваме с изработването на няколко предмета като си служим с основната част от разглежданите бодове.

нишки като при изработването на ажюри. На този етап не оформяме ресни, понеже ще затрудним по-нататъшната си работа. След това, както е показано на схемата, вземаме с иглата 2 или 3 нишки, стягаме конца около тях и бодем с иглата в материята, за да се получат здраво оформени ресни. Когато избродираме така целия ред, отстраняваме останалите нишки и окончателно оформяме ресните.

За българската шевица е характерен и бод зад игла (фиг. 22). Той се използва за изработване на прави и криви линии. Самото название показва, че при него всеки предходен бод остава зад новото забождане на иглата. Получава се плътна линия от взаимно застъпващи се чертички. Опаковата страна на бод зад игла прилича на лицевата страна на линейния бод – представлява линия, съставена от малки лийки.

И накрая ще разгледаме

фестон бод (фиг. 23). Работи се както е показано на схема-

ПРЕДМЕТИ С БЪЛГАРСКА БРОДЕНИЯ

А сега да пристъпим към по-съществената час. Ще се опитаме да изработим няколко изделия с бродерия. Далеч съм от мисълта да се занимаваме с везане на ризи, както се е правило някога. Времето на саите и сукманите е отминало, но ние можем да намерим ново място на шевицата в нашия бит. Естествено везбените мотиви ще вземем от някогашните носии. Там ще открием огромно разнообразие от шевици – по полите на женските ризи ще видим цветя и птици, по пазвите – геометрични фигури и т. н. освен това всеки край на страната ни има самобитна бродерия.

Детска блуза

Тя е подходяща за 6–7 годишно момиченце.

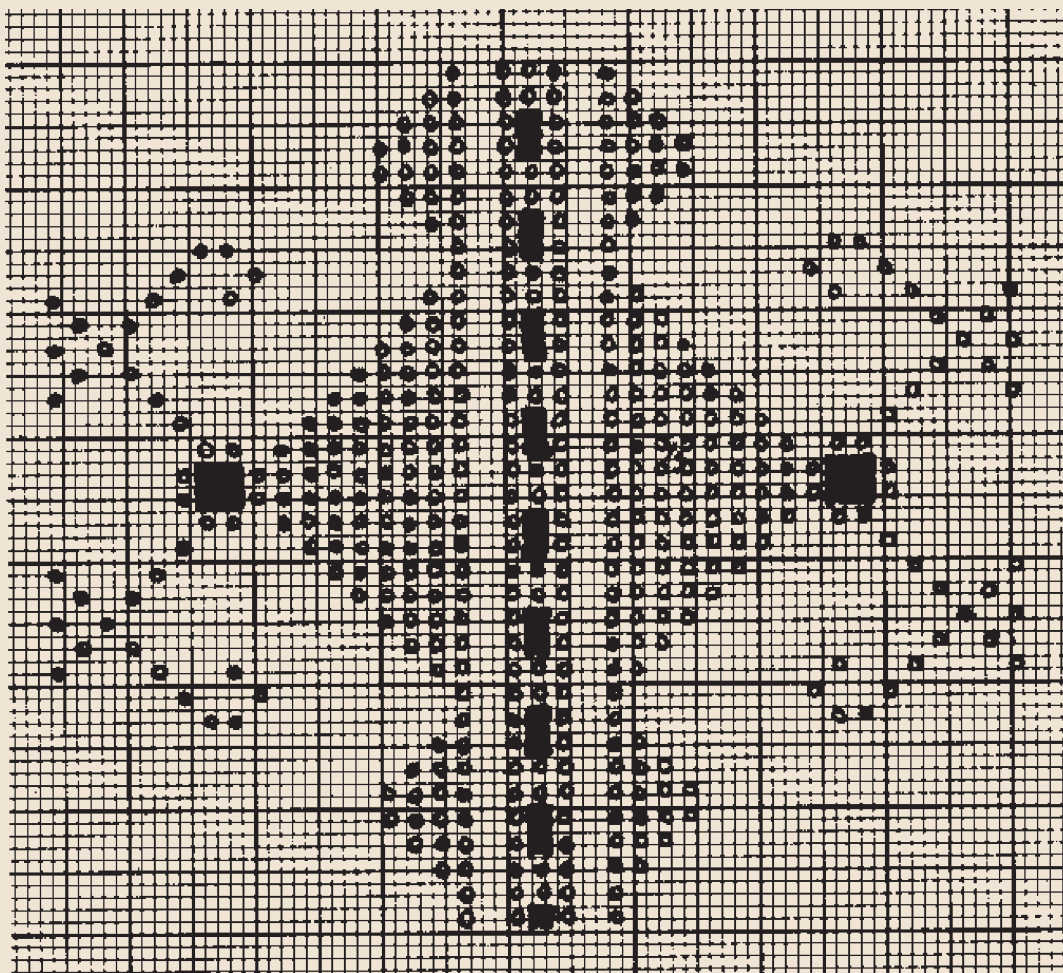
При нейното изработване е използван мотив от Пернишко. Оригиналът е в червено, но в случая материята за бродиране не позволява да се запази цветът.

За тази блузка е необходимо малко парче копринен плат: 50 см при единична ширина или остатъци от дреха на възрастен. Също така са нужни спомагателни материали за бродиране – канава или памучна панама, бели копринени конци и малко (2–3 метра) черни.

След като приготвим плата и помощните материали за бродиране, започваме да работим по схемата (фиг. 24). Имаме предвид, че основната част от везбата е с полегат бод с водене на конец, отделните бодове са кръстчета, а трите средни реда са изработени с полегат бод без водене на конец. След като избродираме няколко пъти мотива по цялата дължина на предницата, изнищваме помощния материал и гладим шевицата през мокра кърпа. Ако умеем – продължаваме с кроене и шиене на машина, ако не – търсим услугите на шивач.

В случай, че не разполагаме с така описаните материали, можем да ги заменим с други. Вместо копринен плат например да използваме памучен или ленен, а бродерията да бъде с памучни конци.

○ бяла коприна
 ■ черна коприна

фиг. 24. Детска блуза

Тишлайфер

Следващият предмет, който ще изработим, е тишлайфер с кюстендилска шевица (фиг. 25). Той е изпълнен в характерните за района цветове: брик, тъмно червено, тъмно зелено, охра. Основният мотив се състои от няколко геометрични орнамента, което е типично за Западна България. При този тишлайфер е запазен напълно оригиналният вид на шевицата. Тя е от полите на женска риза.

Използвани са няколко бода. Основната част от везба-

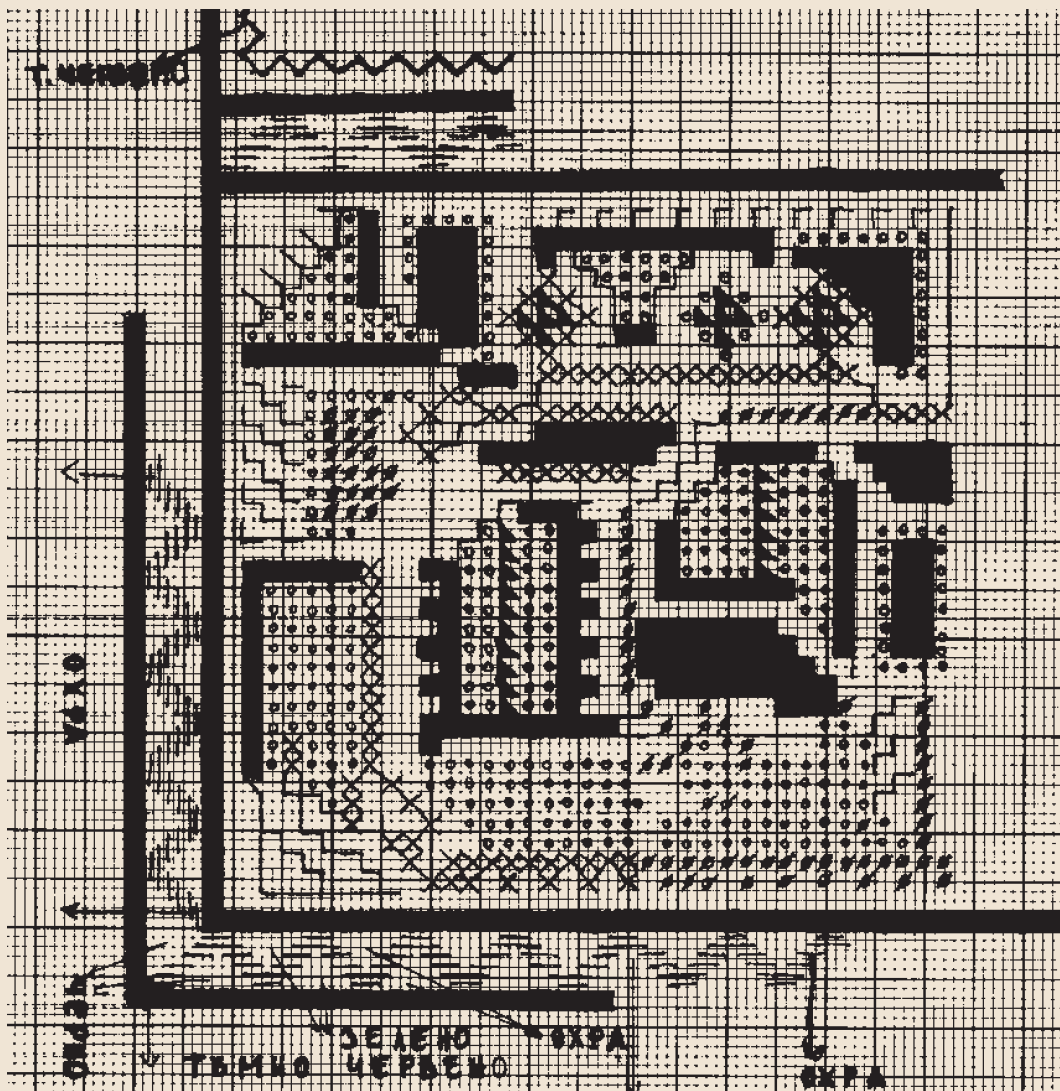
та е изпълнена в полегат бод с водене на края. Има отделни кръстчета и две успоредни линии в краищата на тишлайфера с полегат бод без водене на края. Ивицата между тях е с цепен (разминат) бод в различни цветове. В най-вътрешната част има бод зиг-заг в тъмночервено.

За изработване на тишлайфера е необходима ленена панамна с размери 40/65 см. Също така тъмночервени, тъмнозелени, черни конци, както и такива с цвят брик и охра.

Бродерията се започва в левия ъгъл и по всяка от тесните страни се изработва три пъти основния мотив. След това се продължава с цепения бод и полегатия бод без водене на края. При тяхното изпълнение се спазват правилата, описани в първата и втората част на самоучителя.

Накрая оформяме подгъв по описания вече начин.

Очаквайте още модели в следващия брой.

- x – черно: полегат бод с водене на конец, бод кръстче;
- – тъмночервено: полегат бод с водене на конец, бод кръстче;
- ◼ – охра: полегат бод с водене на конец
- – брик: полегат бод с водене на конец и полегат бод без водене на конец;
- ∅ – зелено: полегат бод с водене на конец;

фиг. 25. Тишлайфер

НАШЕТО МОМИЧЕ ОТ ГРАОВО

В сърцето на Граово в гр. Перник на 16 октомври се проведе фолклорен концерт под надслов „Фолклорът – настояще и бъдеще“. Тази рубрика е с вече над двадесетгодишна традиция и участници в нея са били, както именити певци и инструменталисти, така и млади таланти. В новия сезон се изявяват музикантите от оркестър „Граовска младост“ при Общински комплекс Дворец на Културата гр. Перник с ръководител Венцислав Андонов, а гост-солист бе народната певица Веселена Делийска, която представи песни от първия си самостоятелен албум „Витошко момиче“.

Веселена Делийска изпълнява шопски народни песни. Израснала е в с. Мърчаево в музикално семейство. Именно оттук започва любовта ѝ към тези песни, които издирва и изпълнява и до днес. Като малка свири на пиано и така започват първите ѝ музикални изяви, а по-късно се занимава и с народно пеене. Ученичка е на народната певица Калинка Згурова,

от която учи много за песента и сцената. Веселена е солист на оркестъра на БНР и осъществява записи за архива на радиото. Носител е на различни призове и медали от фолклорни конкурси като: първо място и златен медал в конкурса „Орфеева дарба“, специална награда за песен находка в БНР и др.

Основен неин стремеж е популяризирането и издирването на автентични и неизвестни песни, каквито бяха представени и на концерта. От 2017 г. на музикалния пазар може да се намери първият ѝ самостоятелен албум „Витошко момиче“, който включва 10 песни. Обработките на песните са направени от Валентин Янков, Венцислав Андонов и Петър Петров. Записите са в съпровод на оркестър „Цветница“ с ръководител Валентин Янков. Албумът „Витошко момиче“ е посветен на всички, които продължават да търсят изворен фолклор и да оставят своя принос и следа във времето.

Албумът може да се поръча на телефон 0700 20 123 от мага-

зина на Фоклор ТВ на цена 12 лв. с включена доставка. Идирването на автентични и незаписвани песни изглежда не толкова непосилна задача и показва стойността на това младите изпълнители да създават свой собствен репертоар и да съхраняват и обогатяват българския фолклор, който е едно неизчерпаемо богатство.

Веселена Делийска е преводач на сп. „Изживей България“ (списание излиза в електронен вариант на английски език – бел. ред.). Екипът на изданието ѝ желае нови успехи в областта на фолклора, който е нейно призвание.

АБОНИРАЙТЕ СЕ ЗА СПИСАНИЕ

Изживей България

Чрез „Български пощи“ ЕАД

Списание на хартиен носител – кат. № 1354

Цена за 6 месеца (2 броя)– 9,98 лв.

Цена за 12 месеца (4 броя)– 19 лв.

Електронно списание „Изживей България“ на български език – кат. № 1355

Цена за 6 месеца (2 броя) - 8 лв.

Цена за 12 месеца (4 броя) – 15 лв.

Електронно списание „Изживей България“ на английски език – кат. № 1356

Цена за 6 месеца (2 броя) – 10 лв.

Цена за 12 месеца (4 броя) – 18 лв.

През сайта на списанието: www.experience-bulgaria.eu

Цена 4,99 лв.

ISSN 2603-400X

9 772603 400006